ARCHIVU
pentru filologia si istoria.

Nr. XXXIII. 15. Martiu. 1870.

(XXI)

Archive si Bibliotece.

II. Biblioteee.

De candu incepusemu acestu articlu, au trecutu mai bene de doi ani *), si nu l'amu mai continuatu; si multi dein pucinii nostri lectori, cari ne au mai remasu fideli panà astadi, voru fí crediendu, cà ne amu ulitatu de elu, seau cà intru adensu nu amu vrutu alu mai continuá.

Nu ne amu ulitatu, departe se fia, nece nu ne-s'a debilitatu, multiemita Domnului, memori'a intru atât'a, in câtu se ne ulitàmu de promisiunile si detorentiele nostre. Ci numai amu amenatu deintru una dî intru alt'a, de pre unu numeru pre altulu, câtu cu cale, câtu forà cale, cumu se templa in lume, pentru cari ne facemu umilitu scusele nostre.

Acumu inse, candu ne amu formulatu definitivu intentiunea nostra cu asta folia, si iamu definitu peremtoriè diu'a si or'a ultima a' esistentiei ei, dela care nu ne va abate nece una potere omenesca, cá se o mai prelungimu, ci numai cá se o mai prescurtàmu, — reculegundune materi'a, ce ne mai remane de lucratu, mai antaniu ne amu propusu, a luá de nou firulu celoru lasate, cá se nu cumu-va remania trunchiate, si numai in a' dou'a linia a ne mai tende si la alte obiecte, ce stau destinate in seri'a agendeloru acestei folie dupa program'a, ce o avumu in petto inca dela inceputu.

Acestea acumu premise, se venimu la obiectulu nostru, la biblioteee, dupa ce despre archive ne amu facutu detori'a inca de multu, cumu amu aratatu. Decâtu, cà acumu, candu ne a ajunsu muculu la degete, pote nu ne vomu poté espatiá asia de largu, cumu ne amblá prein capu, candu incepesemu articlulu.

Nu avemu se cuventàmu multe de necesitatea seau macaru utilitatea biblioteceloru, cà ce e lucru prea cunoscutu; — numai câtu, nu prea multi se semtu indemnati asi formá biblioteee, chiaru si deintre celi mai avuti si mai amatori de lectura, ci se multiemescu deca potu capetá carti de lectura dela altii, cari de si mai saracuti, siau trasu bucatur'a dein gura, si o au datu pre — secature, cumu le numescu unii, — seau deca pusetiunea loru sociale, seau bonu-tonulu, — i oblega asi formá si biblioteee, pre cumui oblega asi tiené si equipagiu si lacài cu livréa, apoi o facu câtu se pote mai mica si mai forà valore, cá una parte dein mobili-le casei seau curtei, punendusi tota nevolienti'a numai, cá bibliotec'a inca se fia in armonia cu eleganti'a celoru alalte mobili.

Amu vediutu una biblioteca la cas'a unui domnu mare forte, care stá numai dein sculptur'a unei usie dela odai'a cea mai — privata, cu titlele cartiloru aurite si cu legatur'a cea mai elegante, numai câtu semená cu masc'a dein fabula, care — cerebrum non habebat. Intre alte opure interesante ale acelei biblioteee erá si Historia Valachorum in trei tomi in folio! Acea biblioteca unica in genere suo astadi nu mai esiste, cà ce eredele acelui domnu mare reformà casele dein susu pana in diosu cu totu mobiliariulu loru, si atunci va fí peritu si bibliotec'a impreuna cu historia Valachorum, cumu au peritu atâte alte biblioteee nu mai pucinu importanti. Despre adeverulu acestei biblioteee potu marturí si altii mai multi, cari o au vediutu si mai custa in viatia.

Dar' se afla si bibliomani, cu gustu si forà gustu; si noi inca amu vediutu câte unu esemplu raru, de atari bipedi neplumati, cari cá furnic'a scodolescu tote anghiurele, si aduna totu ce sémena a carte, unii noua, altii vechia, le gramadescu, le numera, le rangieza, — dar' nu le cetescu.

Unu emiru arabu, de almentrea bravu, cá tota natiunea araba, dar' mare amatoriu de literatura si — lectura, in espeditiunile sale portá cu sene 40, dî patru dieci, de camile incarcate numai

*) Vedi Nr. XI. 1 Jan. 1868.

cu carti — de lectura. Ce-ne mai face astadi asia? Dar' de ar' si face ceneva, numai s'ar' face de risu. Inse unui beduinu orientale, alesu unui arabu, nu multui pasa de risulu nu sciu cui, fia câtu de multi, cumu nui pasa asi face rogatiunea prescrisa de relegiunea lui in presenti'a ori si cui, candu i vene or'a desemnata pentru inchinatiune.

Unu literatu arabu scrise unu opu vastu si eruditu in mai multe volume, care-lu dedicà principelui arabu, de carele amentiramu. Principele-lu acceptà, si dupa acea incetà asi mai portá bibliotec'a cu sene, multieminduse cu opulu eruditului arabu. Acestu opu esiste, si se afla in tote bibliotecele mai mari ale Europei, de si nu in tote intregu; in cea imperatesca dein Paris se afla in patru folianti, si intregu. Noi inca-lu cunoscemu bene.

Pre la noi bibliomanii suntu forte rari, de in causa, cà banii inca suntu camu rari. Dar' in alte tiere mai banose si mai civilisate, suntu totu atât'a de numerosi, cá si fratii loru iconomani de asemene natura, cari versa cu milielele pre buchine (carti vechi, cumu le numescu francesii), cá iconomanii pre tablo-uri, numai se fia vechie si rare, si cu câtu suntu mai rare, cu atât'a versa si mai multu, singuru dein causa, cà suntu incunabule seau celu pucinu d' une extrème rareté, dupa jargonulu buchinistiloru, — cari apoi dupa mortea cumperatoriului, trecu erasi in mân'a altoru bibliofili, si asia mai in colò dein seculi in seculi, deca nu cumu-va dein candu in candu se strecura pre intre degetele esecutoriloru de testamentu si consortiloru loru, — seau deca nu cumu-va in urma dein templare au cadiutu in vre unu anghiu seau podu, preda sioreceloru, molieloru, si pulberei, seau sacrificiu vreunui elementu neamicu, cumu suntu ap'a si foculu, cá se numai amentescu si de piperiu, si de alte folosa, pentru cari chartie-le suntu ore-cumu destinate dela natura.

Bibliotece-le au una oribile fatalitate, ce le-se templa forte adesu, — cà ardu, seau se préda.

Noi nu vomu insiste multu, nece la esemplulu repausatului Dr. Sim. Ramuntianu, caruia ia arsu fromos'a biblioteca la Jasi, candu a fostu foculu in Jasi la a. 1827; — nece la alu nostru, candu ne-s'a predatu a' nostra la inceputulu anului 1849, in Blasiu si Sabiniu, nu numai prein straini, ci si prein ghiaosi romani *); fiendu cà acestea erau private, si prein urmare forà de mare insemnatate pentru publicu, cu atâtu mai pucinu pentru omenime, cumu suntu bibliotecele publice cu sutele si milielè de volumi, pre candu ale nostre abia se suieau la vreo câte-va milie.

Destulu este, se insemnàmu acì de bibliotecele cele mai celebre dein lumea vechia si dein lumea noua, cari mai tote prein focu si preda s'au nemicitu, cu nespusa dauna a culturei omenesci.

Bibliotec'a Ptolemeiloru dein Alesandri'a Egiptului, in numeru de 700,000 volumi, arsa mai antaniu de soldatii lui C. Juliu Caesare, apoi de Crestini sub Theodosiu celu mare la a. 389, si in urma de arabi sub Califatulu lui Omaru la a. 640.

Bibliotecele dein Rom'a vechia, arse de mai multe ori dein templare, si in urma de Gothi.

Bibliotec'a dein Constantinopole, de 120,000 volumi, arsa de Cruciati, la a. 1204.

Bibliotec'a lui Mathia Corvinu dein Bud'a, arsa si predata de turci, la a. 1526 in Sept.

Bibliotec'a dein Escurial in Spania, mare parte arsa la a. 1671; — si altele mai multe totu asemenea.

Nu vomu se insistemu a espune daunele cele mari si pierderile, ce se facu cu perirea bibliotecelorù dein tempure-le mai noua dupa aflarea tipariului, cà ce pierderile au una insemnatate mai numai materiale si locale, in câtu atingu cartile tiparite, cari erasi se mai potu castigá si suplenì, de si nu tote, dar' cele mai multe.

Alt'a inse e cu bibliotece-le vechie, si colectiunile de manuscrisa, in care categoria intra si Archivele, fiendu cà cu perirea loru se pierdu opure si documente, cari nece de cumu, seau numai in forte mica parte, se mai potu recastigá si suplenì.

Asia cu perirea bibliotecelorù dein Alesandri'a, Rom'a, si Constantinopole, ne au peritu cele mai multe, mai rare si mai eminenti producte ale geniului omenescu, in câtu dein opurele geniali ale Greciloru, si Latiniloru, abia ne au remasu pucine remasitie, cá de doru, si de proba.

Dar' nu vomu se amentimu mai pre largu nece macaru, de câtu interesu, chiaru si de necesitate, au potutu fí atâte opere clasice, pierdute:

---

*) Vedi not'a finale.

istorice, poetice, filosofice, oratorice, literarie etc., dein lips'a caror'a, de esemplu, istori'a vechia, si literatur'a greca-romana, e cea mai mare parte necunoscuta, seau forte reu cunoscuta.

In a-ante de unu deceniu, se aflara cá prein minune intru unu palimpsestu sirienescu, vreo-câte fragmente istorice, dein opulu istoricu alu lui C. Graniu Licinianu, care de multu a peritu. Si ce se vedi. Aceste pucine folie, si fragmente dein istori'a romana, au fostu in stare, se costringa pre faimosulu istoricu si archeologu Th. Mommsen, a si prelucrá de nou tomulu primu dein Istori'a sa a' Romaniloru, cu tote cà panà acì compatriotii lui bucinau in tote tonure-le, cà dumnea lui cunosce asia de bene tota starea si conditiunea Romaniloru vechi panà in detaliu si amenunte, cá si ori care vechiu Romanu.

Numai de patri'a nostra, de Daci'a vechia, destulu este se amentimu, câta oscuritate jace pre istori'a ei, chiaru dein epoc'a colonisatiunei ei prein romani; asia câtu astadi nece macaru figurele de pre column'a lui Traianu nu le mai potemu intielege tote, cu atâtu mai pucinu cursulu espeditiunei, provinciele, apele, si localitatile, de câtu la cele mai multe dàmu cu socotel'a, si nu remanemu in urma decâtu er' numai cu socotel'a, er' intielesulu e pierdutu. Pre candu, deca aru fí remasu macaru numai Comentarii lui Traianu, o amu intielege asia de bene, cumu o intielegeau romanii de pre atunci, marturii evenementeloru, si lectorii documenteloru literaria istorice si geografice. Er' pentru noi ea a remasu, numai cá ieroglifii egipteni, si cá inscriptiunile cuneiforme si himiaritice dela Persepole, si dela Sanaa dein Arabi'a, pentru cari demultu s'au pierdutu chiaile intielegerei, cá si pentru columnele dein Rom'a si Costantinopole.

Cele ce ne au remasu dein vechime in bibliotece si archive publice si private, cu tote estea, suntu forte multe, si de mare pretiu si interesu si nu potemu destulu multiemí provedentiei, si pentru câte ne au remasu, mai totu capu de opere; — si dupa fortunele vietiei omenesci, dupa furi'a evenementeloru de tota sortea atâtu naturali câtu si dein adensu, si dupa neintieleptiunea acelei specie de fientie, care se numesce cu nume onorificu de omu si fientia ratiunale, formata dupa tipulu lui Ddieu, er' prein faptele ei si portarea intre sene si catrà insesi faptele manuloru loru cele mai geniali, a datu documente eclatante si nenumerate de neratiunabilitatea si feritatea ei prein certe, predari, ucideri, batalie, aprenderi etc., de cari geme in adeveru istori'a omenimei, spre rusînea omului si a civilisatiunei, cu carea se lauda, inca panà in diu'a de astadi, forà de a se intieleptì si a dá semne de asi vení in fire, — dupa tote aceste calamitati infioratorie, dîcu, nu este minune, cà au peritu asia multe, ci minunea minuniloru este, cumu au scapatu si câte au scapatu, si nu tote s'au datu perirei.

Candu arabii cuprensera Alesandri'a pre la a. 640, cerù Joane Gramaticulu dela Amru-bnul-As, supremulu beliduce alu arabiloru, cu care crá in buna amicitia, cumu ne spune istoriculu crestinu siru arabu Gregoriu Abulfaragi in istori'a sa*), cá sei dè lui remasîtiele biblioteceloru, ce se mai aflau dupa atâte arsure si predatiuni in Alesandri'a; arabulu inse nu vrù, panà nu va intrebá pre Califulu, er' acest'ai respunse: cà deca cartile Crestiniloru invetia totu acea, ce contiene si Coranulu, ele suntu de prisosu, er' deca contiene contrariulu, nu suntu demne a se mai conserbá, — deci in totu casulu in focu cu ele. Ce a urmatu este infioratoriu si mai necredibile: 4000 de cabinete de scalde in siesa lune s'au incaldîtu numai cu remasîtiele aceloru bibliotece.

Altu scrietoriu arabu, cu numele Buhaeddin scrie, cà la a. 1258, candu Hulacu, imperatulu Mongoliloru, a cuprensu cetatea Bogdadului, Tatarii aruncara in Eufrate tote cartile dein bibliotecele colegia-loru, cari erau asia de multe, in câtu se negrì ap'a Eufratului de ele, si stau gramadite cá una punte, pre care treceau pedestrii si calaretii.**)

Er' candu ocupara turcii Costantinopolea, la a. 1453, in 29. mai, marti a treia dî de Rosalia, dupa cumu scrie Duc'a in istori'a sa***), se incarcara cara de manuscrisa pretiosa, de se respandira in tota lumea, si in locu se vendea pre

*) In histori'a dynastiarum, edita de Ed. Pococke, arabesce si lat., in Oxford, 1663, in 4-o, pag. 180 seq. Vedi si Sacy in Abdullatif, pag. 240 seqq.

**) Sacy, in Notices et Extraits des ms. dela bibliotheque du roi, tom. IV. p. 569.

***) Istori'a byzantina, cap. XII, p. 312 ed. Bonn. τὰς δὲ βίβλους ἁπάσας, ὑπὲρ ἀριθμὸν ὑπερβαινούσας, ταῖς ἁμάξαις φορτηγώσαντες ἁπανταχοῦ ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ δύσει διέσπειραν. δε' ἑνὸς νομίσματος δέκα βίβλοι ἐπεπράσκοντο, ἀριστοτελικοὶ, πλατωνικοὶ, θεολογικοὶ, καὶ ἄλλο πᾶν εἶδος βίβλων etc.

unu câte diece volumi de ale lui Aristotele, Platone si altii, er' evangelia-le legate in auru si argentu, dein baserecele crestinesci, tragundule diosu aurulu si argentulu, se vendeau seau se lapedau.

Nota. Ne reservàmu pentru numerulu venitoriu, unde vomu continuá acestu articlu, se adaugemu unele date caracteristice, despre fatalitatile bibliotecei nostre dein revolutiune, pentru cá se fia de invetiu si altor'a. Aci adaugemu numai notitie-le, ce ne dà despre biblioteca'a regelui Matia Corvinu, romanulu Nicolau Românu, poreclitu Oláh Miklos, A. Episcopulu Strigonului, in cartea sa sub titlu Hungaria, care in capu V asia scrie despre Bud'a metropolea Ungariei.

„II. Haec regum Hungariae est regia, quae tota in saxo, ad altitudinem satis magnam elato, sita, et a septentrione in meridiem protensa, in fronte meridionali arcem habet, non magno intervallo ab urbe dissitam, egregie omni munitionis genere instructam; ad haec aedificiis insignibus, artificiosis fornicibus, tabulatisque auro et coloribus depictis, ad admirationem usque splendidam. Haec praeter situm atque architecturam regiam, tum corpore divi Joannis Eleemosynarii insignis fuit, tum ob bibliothecas Matthiae Corvini regis memorabilis et admiranda.

„Qua itur ad stationem, ex latere interioris bibliothecae ad sacellum divi Joannis perforatam, unde rex sacrum audire consuevit, duae obviae sunt aedes concameratae, altera voluminibus graecis, partim e medio Graeciae, partim ex aliis orientis regionibus, per regem non minori cura, quam labore, eo congestis, referta erat; altera interior, continebat codices totius linguae latinae, a primis rudimentis ad arcem usque omnium scientiarum, per capsulas et loculamenta, ordine quosque suo distinctos.

„Tegebat horum quodlibet velum sericeum, coloribus auroque variegatum, cum indice disciplinae et professionis, in quas libri erant discreti. Maxima voluminum pars constabat membranis, colligata serico, umbilicis, fibulisque argenteis, auro lucidis.

„Audivi a majoribus, Matthiam regem, dum viveret, aluisse semper ad triginta servos amanuenses, pingendi peritos, quorum ego plerosque illo mortuo noveram. Horum erant operâ omnes fere et graeci et latini codices conscripti.

„Praefectus his Felix Ragusinus Dalmata, et ipse jam senex mihi cognitus, qui non modo graece et latine, sed chaldaice et arabice doctus; praeterea in ipsa quoque pictura exercitatus, sedulo advertebat, ne quis error in describendis libris committeretur.

„Praeter has, et aliae duae erant bibliothecae, in locis diversis arcis, sed prioribus inferiores, quas omnes Turca, post Ludovici regis ad campum Mohâts interitum, qui anno MDXXVI, 29 Augusti contigit, Buda, Septembris sequentis octava die, postea capta, partim dilaceravit, partim in alios usus, argento detracto, dissipavit."

Diplom'a imperatului Ferdinandu dein a. 154[illegible] pentru nobilitarea familiei, si unu estractu dein Ungari'a, se voru comunicá mai in diosu.

Er' aici inca punemu si Elegi'a autoriului, ce o a scrisu cá prefatiune la cartea sa:

„Si nihil in nostro est lepidi grative libello,
anxia me melius scribere cura vetat.
Mens etenim, duro patriae confecta periclo,
torpet, et est longo nunc hebetata malo.
Nec mea doctiloqui coluerunt arva Catones;
hinc sterilem messem terra relicta dabit.
Haec mea cum cernes gracili contexta Minerva,
splendidiora neges aulica scripta dari.
Fontibus haud semper placidis Parnassia Musa,
aut Heliconiadis regia prata rigat.
Non tersus loquitur comptas Ptolemaeus ad aures,
describens radio quidquid in orbe fuit.
Non etiam celebris lepidi facundia Crispi,
nec tibi vel Trogus Maximus ore tonat.
Nec gratum resonat Patavina natus in urbe
Livius, ingenio splendidus, arte potens.
Sed qui Castalium parvo bibit ore liquorem,
et quem non gremio docta Thalia fovet.
Et cui non studii requies, sed multa laborum,
sollicitique fuit temporis anxietas.
Nomina sed prodat calamus quod barbara noster,
scilicet haec Scythicâ voce referre juvat.
Si dedero nostris romana vocabula rebus,
non bene convenient nomina cuique loco.
Sic sua dum multi condunt monumenta latine,
non nisi barbarice barbara verba sonant.
Materiam tribui tantum; qui docta requiris,
scribere me multo cultius ipse potes.
Si quid inest mendae topicis, ignosce precamur;
nam procul a Getico littore cymba mea est.
Quum dulces repetam portus, patriosque penates,
singula tunc referam candidiore fide.
Interea magni precibus devictus amici,
haec tibi nunc subito qualia cunque dedi.
Nam justis decuit precibus parere potentum,
quae magni nobis ponderis instar erant.
Vale! Bruxellis XVI. Maji, anno MDXXXVI.

(XLIII)

Gramatistii si ortografistii romani.

II.

J. Morariu, si Radu Tempea.

(Continuare dein nr. XXXII.)

b) Gramatec'a lui R. Tempea, dein a. 1797.

Кꙋвжntape ꙟnainte.

Врꙟnd чinева о Мъестріе а ꙟвъца, аре маĭ ꙟtжiꙋ тревꙋinцъ асъ кiвернiсi de ꙋнелтеле ачелеа

прin каре съ пóтъ adȣче лȣкрȣл съȣ ла бȣнъ съвѫршіре. Тóте щiinцеле аша сѫnt ȣнеле кȣ алтеле легате, кѫt ȣна фъръ de алта, бȣна ші temeinічóса съвѫршіре нічї ѫntrȣn кiп нȣ пóте da. Щiinца Астрономічаскъ фъръ de чеа Matematiчаскъ, нічї ѫntrȣn кiп нȣсъ пóте ѫвъца кȣ adевър ѫtemeiat; atѫt ші чеа Matematiчаскъ фъръ de чеа Аритметiчаскъ. Щiinца Doftopiї фъръ de Фiсікъ, ші Фiсіка фъръ de ѫвъцълȣра фіреаскъ, еаръш нȣ пóте лȣа dreapta еї съвѫршіре. Ѫвъцълȣра Фiлософiчаскъ фъръ de Ретоpiкъ, ші Ретоpіка фъръ de Мъестрiа Граммаtiчаскъ асъ ѫвъца нȣсъ пóте. De ȣnde веz iȣбiте четiторiȣле! прекȣm Мъестрiа граммаtiчаскъ есте ѫчеперea ші повъцȣіреа спре тóте челе лалте Мъестрії ші щiinце ѫналте. Ачаста dipent асееа есте Кеia каре dintрȣ ѫтȣнерекȣл Nекȣнощinцiї не deшkide ȣна прin кареа венim ла лȣmina ѫцелепчȣнії спре каре de мȣлт am фi авȣт требȣінцъ de авені. Ѫсъ мъхніре ѫтрȣ adевър! къчї лiпсindȣне ачастъ maї ѫtѫiȣ требȣінчóсъ Мъестріе, че аȣ пȣтȣт алта а наще фъръ dekѫt dezръдъчinареа maї ѫtѫiȣ а Лimбiї нóстре ромѫнещї (каре аȣ фост чеа веке рѫмленеаскъ) dȣпъ асееа лiпса кърцiлор de Мъестрiїле ші Щiinцеле челе ѫналте, апоi ѫвеznіреа minцiї ѫnекареа de tot ѫnpocтie, ші нещiinцъ; ші еатъ акȣm сѫntem че не веdem кȣ окiї; ші не сіmцim прȣ ноi ѫшiне!

Прiчiна ѫсъ а скъdeрії нóстре аȣ фост ші нестаторнiчiа стъпѫнiрії. Пънъ кѫnd аȣ стат Dakia (кȣ Легióнеле рѫмленещї каре ѫпъратóрȣл Троіан леаȣ adȣс ѫ Dakia) сѫnt Цепрȣл ѫпърыцiї рѫмленещї; Ромѫнiї романеще саȣ рѫмленеще аȣ ворбit. Еаръ ѫdatъ че ѫпъратȣл Констандін Погонат пре ла Анȣл dела Хрicтос 669. аȣ сѫпȣс цара стъпѫнiрії лȣї, am ѫчепȣт апе невоi ащї лimба бȣлгъреаскъ (ка ȣна че ера maї de требȣінцъ пре времеа ачееа,) ші аша лimба нóстръ саȣ аместекат кȣ а Бȣлгарiлор.

Аdевърȣл прiчiнii ачещiа прin ноi ѫшiне Ромѫнiї карiї не афлъм акȣm прin Арdeал, Бѫнат, ші Ȣнгровлахiа adека цара ромѫнеаскъ, 'ші ші прin алте църї лъмȣрit съ deскопере. Ѫ Арdeал фiind Ромѫнiї амecтекацї кȣ Ȣнгȣрiї, ші немцї: чеї de прin Вармеrії аȣ амecтекат лimба лор maї мȣлт кȣ чеа Ȣнгȣреаскъ; zікѫnd Тicташ ѫлок de кȣрат, kedвеш ѫлок de воіос, dȣхан ѫлок de табак; ші еаръ ȣnde сѫnt амecтекацї кȣ Nemцiї ѫ скаȣнеле съсещї, аȣ амecтекат кȣ чеа немцеаскъ zікѫnd: шлофmiцъ ѫлок de къчȣлъ de нóпте (Schlafmütze) Халцбindeл, ѫлок de мъфрате de гръmaz (Halsband) ші алтеле. Ѫцара ромѫнеаскъ ȣnde сѫnt амecтекацї кȣ Гречiї, ші ѫвечiнацї кȣ Тȣрсiї, амecтекъ лimба ромѫнеаскъ кȣ гречаскъ, zікѫnd; нȣмъ пiракci ѫлок de нȣмъ пъкъжi саȣ сȣпъра, сътъ плiрофорiсещї ѫлок de сътъ фачi кȣноскȣт саȣ лȣminat; саȣ лȣat ла iполiпсic ѫлок de саȣ лȣat ла маре чiнсте саȣ таре ѫnainte *). Ѫцара Бѫнатȣлȣї фiind амecтекацї кȣ сѫрбiї, аȣ амecтекато кȣ сѫрбеаскъ, zікѫnd ictina ѫлок de adевърат, богdа просте ѫлок de Dȣmnezeȣ съцї прiїмеаскъ, (богdацї простi) Похвалъ ѫлок de номнъ, ші алтеле.

Dȣпъ pomenitȣл Констандін Копроnim ла 800. de анї крещiнѫndȣсе ла Царiград ѫпъратóрȣл Міхаiл фiiȣл ѫпъратóрȣлȣї Теофiл, саȣ тълмъчiт ші кърцiле Бiсерiчещї депре лimба гречаскъ ѫсловенеаскъ, ші авѫnd ноi ѫлimба ноаcтръ лiпсъ de кърцї бiсерiсещї; am къѫtat а прiїmi челе словенещї. Ші аша лimба нóстръ стрiкѫndȣсъ, ба maї de tot ѫцеленindȣсъ, аȣ пierdȣт ші Мъестрiа гръiрiї, каре не авѫnd пърiнцiї нощрiї грiжъ de а о iскȣсi, тóтъ нещiinца ші варварiа аȣ кȣпрiнс пре неамȣл ностръ, ші аȣ кѫzȣт ѫтаре простiе.

Тѫрziȣ dȣпъ ачееа am авȣт порочiре de ȣнiї ѫцелепцї óменї спре Ферiчiреа ностръ ръвнiторiȣ (dї ръвнiторї) каре аȣ ѫчепȣт а deщепта лimба ромѫнеаскъ; мъкаръ de нȣ кȣ Мъестрiа Граммаtiчiї, ѫкъ tot кȣ ѫtóрчереа ореш кърора кърцї Бiсерiчещї ѫ лimба нóстръ. Dȣпъ кȣm am пȣтȣt афла пънъ акȣm, чел maї векi аȣ фост Генаdie Метрополiтȣл ромѫнеск ал Прiнцiпатȣлȣї Арdeалȣлȣї, каре ла Анȣл 1580. аȣ tiпърit ѫлimба ромѫнеаскъ ѫtѫiȣ ѫ Брашов Казанiї. Dȣпъ ачееа maї гъсim кърцiле лȣї Моiсiї Пророкȣл Фачереа, Апок: ші алт: ла Анȣл 1583. ѫ Оръщiе. Ла Анȣл 1675. прin Съборнiчеаскъ порȣнкъ а Савеї Метрополiтȣлȣї ромѫнеск ал Пр: Арd: саȣ порȣнчiт Преоцiлор а ѫнчета de а maї слѫжi Сфiнтеле Таiнї ѫ лimба стръiнъ словенеаскъ, чi ѫ лimба пърiнтеаскъ ромѫнеаскъ. Ѫdatъ dȣпъ ачееа Молiтвелнiкȣл ші Часловȣл саȣ tiпърit ромѫнеще. Еаръ ла Анȣл 1651. ѫ zілеле лȣї Сimeon Стефан Метрополiтȣлȣї ромѫнеск ал Пр: Арd: саȣ tiпърit Псалтiреа депре жidoвiе пре ромѫнiе ѫ Бългpad. Ла Анȣл 1642. саȣ tiпърit Казанiї ла Говора. Ла Анȣл 1652. Пра-

*) Dar' se audia, cumu frantiudiescu acumu biat'a limba si tienu cà o cultiveza, ce ar' dîce? N. edit.

віла ꙟ Тжрговіще. Ла Аннȣл 1668. ꙟ Тжрговіще Бібліа ромжнеаскъ *). Еаръ чеа mai маре парте а кърцілор Бісерісещї саȣ тълмъчit de Дамаскin Епіскопȣл Ржmnікȣлȣї ла 1730. кȣ стіл ші граїȣ фópte лȣminat, dap аместекате кȣ мȣлте кȣвinte словенещї, пȣind време ꙟлок de тimп, слȣгъ ꙟлок de серв, прічінъ ꙟлок de казъ, ші алтеле.

Ȣрmжnd даръ дȣпъ стілȣл ачеста ші вестітȣл Кесаріе Епіскопȣл Ржmnікȣлȣї, ші ȣрmъторіȣл лȣї Філарет ꙟ ꙟтópчереа челор dȣоспрезече Minee саȣ обічнȣіt пънъ ꙟ zioa de астъз алжт ꙟ tóте кърціле Вісерічещї кжt ші ꙟ ворба нóстръ de обще асъ ꙟтребȣінца.

Кȣ греȣ есте ші ва фі dірепt ачеа а адȣче лімба ачаста ꙟ кȣрецenia ші орігіналȣл ei; adeкъ: ꙟ лімба веке романеаскъ; къчї de ар адȣчо чінева ꙟ кȣръцeнie ар фі токма латінеаскъ ші italieneаскъ; ші чел че ар ꙟвъца ромжнеще аша лімпеде каре нȣ есте ромжn кърціле вісерічещї нȣ леар пȣtea ꙟцелеце, нічї ворба общеаскъ de акȣm обічнȣітъ; Ромжнȣл не ꙟвъцаt ꙟкъ сокотеск къ ар zічe къї скітосещї лімба пърinteаскъ. Мъкар къ Паріміеріȣл ромжнеще tinъріt ꙟ Молдова ла Аннȣл dела zidірea лȣmії 7191. ші віаца Сфінцілор Апостолї, еар ꙟ Молдова ла Аннȣл dела Хрістос 1682. de Досотеї Метрополітȣл Молдовії; маї мȣлt сжnt ꙟтокmіte ꙟtpȣ асемънареа оріґіналȣлȣї лімбії нóстре de кжt челе лалте кърцї вісерічещї, кȣm аȣ ȣрмat ші дȣmнеалȣї Іенакъ Вькърескȣл ачеіа кȣ обсерваціїле грамmatічещї.

Домнȣл Іоан Молнар Доftop ші Професcop de тъмъдȣіреа лȣmіnії окілор, ꙟ картеа са de Економіа стȣпілор, ші ꙟ Грамmatіка немцаскъ ромжнеаскъ, еаръ mai вжртос dintpȣ а са Реторікъ че кжt de кȣржnd ва еші din tіпарї, Ч: Пър: Самȣіл Клаin dела Саd кȣ dезлȣшіреа Біблії ромжнещї, кȣ Теологіа Моралічаскъ, кȣ Іȣс Natȣpe (dіpentatea фіріі) кȣ Грамmatіка Дако Романъ: ꙟ Віenna. Сжnt ачеіа карії аȣ адȣс, ші адȣк акȣma póde, ші тлъdіце лімбії ромжнещї; Кȣръцind прin мȣлtеле кърцї каре леаȣ дat ші ле даȣ ла лȣmінъ, tótъ пеґіna че кȣпрінсеce лімба нóстръ, сілindȣсъ ші de акȣm ꙟnaінte, din кжt ва фі пȣtінцa ао апропіа de оріґіналȣл eї. ꙟсъ аша ка ші кърціле вісерічещї віne съ ле ꙟцелеџем. Дȣmnezeȣ дȣкъ dірептатea са съї ꙟtъpeаскъ! спре а пȣtea адȣче ші Лексіконȣл ромжнеск каре лаȣ ꙟчепȣt (кȣ мȣлtъ стръдание) ла деплінъ съвжршіре, din але кърора ізвóръ мȣлt маш адънаt ші еȣ ꙟtpȣ Алкътȣіреа Мъестріі гръірії ромжнещї.

Ведевеї іȣбіte Четіторіȣле кінȣл ꙟнъpцірії ачещії Грамmatічї. Am ꙟтокmіто дȣпъ Сістема Нормалічаскъ, din каре пре лесне tótъ кȣпрindеpea еї ꙟ табеллъ пре о фацъ ꙟ скȣрt съ nóте аръта ȣченічілор, din каре mai мȣлtъ деслȣшіре ші ꙟлеснipe ла алте ꙟвъцътȣрї ле ва веnі. Ашіждіреа дȣпъ кінȣл ꙟтокmipії ачещіа дȣпъ че ȣченічії ꙟ скȣрtъ време вор добжndі temeiniка Мъестріe, орї Грамmatіка латінеаскъ, орї ґерманічаскъ (немцаскъ) кȣ алеасъ дещентаре вор пȣtea ао прічепе, ші фолосінца спре каре сфжршіt о ꙟвацъ ао добжndі, фіind къ ла фіеште каре парте ші кап ал ачештії Грамmatічї, am адаоґат ші termіnȣріле латінешtї, ка кжnd ар ꙟчепе орї че Ромжн а ꙟвъца лімба латінеаскъ маї віне ші маї кȣ лесніре съ пóтъ прічепе, ші ꙟвъца.

Нічї съте мірї іȣбіte четіторіȣле къчї am скімбаt саȣ скȣрtat ȣніле кȣвinte, каре пънъ акȣm ꙟtpaȣкін саȣ ръспȣnс, къчї ꙟ оріґіналȣл лімбії нóстре маї ꙟtжї аша саȣ ръспȣnс, tpъгжndȣсъ dела Латin; ꙟ л: di nілд: сópe (латin: Sol) ꙟ лок de соаре, ómeni (лat: homines) нȣ оаmenї, дȣо (лat: duo) нȣ доао, ші ал:

Нȣ пot zічe токmа прекȣm ачасtъ алкътȣіре ар авеа деплina ei съвжршіре, чі афлъндȣсъ вре ȣн ръвніторіȣ de віnеле Neamȣлȣї съȣ, а адъога челе че ꙟкъ ар лінсі, саȣ чева фі грешіt кȣ съпъtóсъ лȣаре амinte а ꙟdіpenta; съ ва оdіхnі съȣфлеtȣл ал mieȣ!

Дȣпъ че даръ вецї ꙟвъца фȣndamentȣm четіріі din Бȣкóвнъ, прііmіцї ачастъ остенеалъ а mea, ші въ фолосіцї спре mai марї ꙟвъцътȣрї гътindȣвъ.

Ші аша дȣпъ че вецї еші dела ꙟtȣnерек ла лȣmінъ, вецї ведеа ші раіȣл.

Сівії ꙟ 4. zіле алȣї Декемвріе 1797.

Радȣл Темпе.

Nota. Dein vorbele de mai susu, unde aduce de esemplu vorbele latine: sol, homines si duo, se cunosce destulu de chiaru, cà si R. Tempea a fostu dein numerulu etimologistiloru, si inca mai multu de cumu se potea asteptá dupa cele, ce a premisu despre curatîrca limbei romanesci panà a ajunge la origina-

*) De Biblia tiparita la a. 1668 in Tergovistia, nu avemu scire; pote cà intielege pre cea dela Bucuresci dein a. 1688. N. edit.

lulu ei, cà-ce scrierea lui duo in locu de doi —, doue, este unu pasu in adeveru ultra-etimologicu, ce nulu potemu aprobá.

c) Relatiunea intre gramatecele de panàací.

Relatiunea intre aceste trei gramatece, adeca: Micu — Sincaiana, Morariana, si Tempeana, se cunosce numai de catu, dein seriea pertractatiunei, carea este totu aceea la toti trei, precumu si dein regulele, paradigmele, si esemplele, erasi totu acelea la toti trei cu pucina modificatiune seau diferentia, asia câtu se vede apriatu, cà unii au luatu dela altii, firesce in ordinea cronologica, dupa cumu au esîtu la lumina acele opere.

La S. (S. Micu-Sincaiu) Gramatec'a e impartîta intre parti principali: despre ortografia, etimologia si sintase. — Totu asemenea si la M. (Morariu). — Er' la T. (Tempea), numai cu diferenti'a, cà despre ortografia tracteza in partea dein urma, nu in cea de antaniu cá la S. si M. Dealmentrea inca de sene se intielege, cà tractatiunea despre ortografia nu pote se fia totu aceea, la toti trei, dein causa, cà in S. se tracteza despre ortografi'a cu litere latine, in R. cu litere ciriliane, er' in M. atâtu cu litere latine câtu si ciriliane, numai câtu S. urmeza mai multu principiulu etimologicu, er' M. numai pre celu foneticu, cumu amu aratatu pre largu in principia-le nostre la nr. LIV. si LV-I, pag. 305 seqq. si 307 seqq.

In partea etimologica, carea la S. si M. e partea II, er' la T. este partea I, divisiunea Capeteloru diferesce; in S. XVII, in M. XIX, er' in T. numai IX, fiendu cà M. a impartîtu capu V. in doua, er' intre XIII si XIV a bagatu unu capu nou, ce nu este alta de câtu unu registru lungu de verbe in ordine alfabeticu, — er' in T. capu II—VIII este contrasu in unulu, asemenea si c. IX. X intru unulu, c. XI—XIII erasi intru unulu, de câtu cà despre participia tracteza intru unu capu destinsu, er' capetele despre adverbia si prepusetiuni le intrescaimba.

Er' in partea sintactica, S. si M. au numai câte patru; er' T. cinci, fiendu cà a impartîtu cap. IV in doua. De almentrea pertractatiunea acestei parti atâtu este de scurta, in câtu S. imple numai 10 pagine cu ea (61—70), M. numai 21 (331—351), er' T. 22 (172—193).

In partea etimologica, c. I., in care tracteza despre articlu, toti trei-lu impartu in doua: definitu, si nedefinitu. S. si T. inse tracteza mai antaniu despre celu nedefinitu; er' M. incepe dela celu definitu.

Articlulu nedefinitu, la eli e un, **o** S., — ȣn, o M. T.; — er' celu definitu, la S. este L', vel Le, vel Ul m., A fem.; — la M. л l', oder ле le, oder ȣл ul, m., a **a**, oder ѡа, oa, oder ѣ ea f.; — er' la T. л, ле m., a, oa, ѣ, f. cu tote este elu adauge si despre articlulu in ȣл.

In declinatiune toti trei dîcu, cà numele de sene nu se declina, ci numai articlulu lui; ceea ce amu vediutu, cà si P. Maior dîsese (vedi mai susu Nr. XV alu Archivului pag. 298 seq.)

Asia in S. se scrie: Cap. II. De Nomine. §. 4. Monuimus initio Capitis praecedentis, quod Nomina Daco Romana invariata maneant, et tantum Articulus declinetur.

M. in Cap. II. de Nomine. § 4. Es ist im vorhergehenden Kapitel gesagt worden, dasz die walachischen Nomina unveränderlich bleiben, und nur durch den Artikel declinirt werden.

Er' in T. § 21. — Ꙟ лiмба Ромѫнеаскъ Аплекърi саȣ Деклiнацiї нȣ сѫнt ка ꙟ чеа Латiнеаскъ чiнчi, чi ла ромѫнi Nȣмеле нȣ съ аплеакъ, нȣмаi Артiкȣлȣл, саȣ Пронȣменȣл, каре ȣнindȣсъ кȣ Nȣмеле съ аплеакъ dȣпъ ȣрмъtoaреле кiнȣрї.

Adeveratu, cà eli toti punu nu numai paradigme masculine, ci si feminine, dar' aplicarea e falsa, cá si generalisarea regulei, candu ea are locu numai pentru una specia.

Paradigmele la toti trei suntu:

Tata-l,	S.	Tatъ-л	Tate-l	M.	tatъ-л	T.
Domn'u'l,	—	domn-ȣл	domn-ul	—	domn-ȣл	—
Cane-le,	—	Кѫне-ле	Kaene-le	—	кѫне-ле	—
Domna-a	—	doamn-a	doamn-a	—	мȣiере-a	—
—	—	ctea-oa	stea-oa	—	ctea-oa	—
—	—	флoap-ea	floar-ea	—	флoap-ea	—

De acea S. pune G. A-domna-ei, D. Domna-ei, care in sene este regulatu, inse toti acestia siau uitatu a ne spune, cumu se declina sustantivulu cu adiectivu in G. si D. singulare, de esemplu: frundia verde, si deca verde remane si in aceste casure nedeclinatu?

In Cojugatiune, impartîrea indatinata in patru cojugatiuni si la eli este oserbata, si inca mai totu cu acelesi paradigme. In Cojug. I. Láud S., Ар M. si T. — In II. Tac S., так M. T. — in III. Bát S., бат M. T. — In IV Dorm S., dopм

M. T. Numai câtu M. are si alte paradigme mai multe, precumu: калк si чеpt la Cojug. I., — тжнгъıѹ la Cojug. II., — si търеск la Cojug. IV. In cari inse T. nu a urmatu pre M, precumu nece in alte paradigme, ce mai are M., afora de еѹ тъ въz, cá forma pasiva.

De cele alalte parti ale cuventari dein partea etimologica, dupa cele premisa, ne-se pare de prisosu a mai disputá, fiendu cà si dein cele panà acì dîsa destulu de chiaru se cunosce relatiunea strinsa intre aceste trei gramatece in partea etimologica.

In urma, in partea sintactica, Cap. I. toti trei tracteza despre sintasea articliloru, M. si despre a numeloru; in c. II. S. si T. despre a' numeloru si pronumeloru, M. despre a' verbeloru; in c. III. S. T. despre a' verbeloru, M. despre a' adverbialoru; er' in c. IV. S. despre a' adverbia-loru, prepusetiuniloru, cojuntiuniloru si intreiectiuniloru, M. de prepusetiuni; er' T. in c. IV. de сintаксісѹл Adвepвiiлop, er' in c. V. de Препоziцiï.

De mustra, fia aici capulu ultimu, cumu se afla la toti trei, cá relatiunea se se cunosca si mai bene.

1. S. Caput IV. De syntaxi Adverbiorum, Praepositionum, Conjunctionum, et Interjectionum.

§ 8. Constructio harum partium Orationis apprime convenit cum Constructione Latina earundem. Idcirco speciales de illa regulas tradere, haud necesse est. Notandum nihilo tamen minus, quod Substantiva, dum Praepositio aliqua eis adjungitur, soleant praeponi Adjectivis quibuscunque. v. g. Se au sculát in contrá barbátului meu, insurrexit contra meum maritum. Au venit delá Imperátul Turcesc lá Imperátul nostr-á Romaniloru un Trimis, Venit ab Imperatore Turcico ad Imperatorem nostrum Romanorum aliquis Legatus.

Asia si in editiunea 2. dein a. 1805, dein cuventu in cuventu, forà adaugere, si forà scaimbare de câtu in ortografi'a romana.

2. M. Drittes Kapitel. Von den Adverbiis der Syntaxis.

§. 3. Die Adverbia werden, wenn sie den Verbis unmittelbar vorgesetzt werden, zierlicher z. B. віne aï фъкѹt bine ai fekut du hast gut gethan, дѹmnezeшte aï гръit dumneseaschte ai grëit, du hast göttlich gesprochen, doch kann man auch das Adverbium den Verbo nachsetzen z. B. aï фъкѹt віne ai fëkut bine du hast gut gethan.

Viertes Kapitel. Von den Praepositionibus.

§. 4. Noch den Praepositionen wird das Substantivum dem Adjectivo vorgesetzt, z. E. саѹ скѹлat ꙟпpotiва бъpбatѹлѹï бѹn ssau sskulat ënprotiva bërbatului bun er hat sich gegen den Mann guten widersetzt, deutsch gegen den guten Mann.

Die Praeposition де de wird sehr oft anstatt der Praeposition пentpѹ pëntru für oder wegen, gesetzt, z. B. de mine oder пentpѹ mine нѹï бѹнъ хaïna ачacta de mine oder pëntru mine nui bunë haina atschasta für mich ist dieses Kleid nicht nützlich, de mine фъ че веï вpea de mine fë tschë vei vrea wegen meiner mache was du willst, oder auch деспpе пaptea mea фъ чеці воia desspre partea mea fè tschetzi voia meinetwegen mache was du willst.

3. T. Кап д҃. De Сintаксісѹл Adвepвiiлop.

Adвepвiiле tot deaѹna съ пѹн ꙟnaintea Bepвѹpiлop; adекъ; Біne aï ꙟвъцat, ꙟцелепцешte aï xotъpжt. ꙟсъ пot a съ пѹне ші дѹпъ вepвѹpï; adекъ: Aï ꙟвъцat віne, aï гpъit ꙟцелепцешte.

Кап є҃. De Препоziцiï.

а҃. Nѹмеле ctapniче дѹпъ Препоziцiï съ пѹн ꙟnaintea челор Mѹtapniче; Саѹ пѹс ꙟпotpiва ꙟвъцъtѹpiï чеï бѹne, саѹ ꙟпpotiвit пopочipiï фiiлop лѹï.

в҃. Пpoпoziцia де съ пѹне adec ꙟлокѹл Препоziцiï пentpѹ, adекъ: de mine ꙟ лок de пentpѹ mine нѹï бѹнъ ѹmвлapea zadapкъ (sic); пóte съ съ ziкъ ꙟn лок de де, ші деспpе, adекъ: Деспpе mine поцï ꙟвъца, ꙟ лок de mine.

Nota. R. Tempea in partea III. despre ortografia, la pag. 195, dà de esemplu si unu distichu, pr.

Грамматiка е mещешѹг че apat' алкътѹipе.
Ші пpin тpжпса пот aфла тоцi повъцѹipе.

Er' la pag. 178, pune de esemplu: Клаin ші Moлнap съ стpъдѹеск пentpѹ віnеле de обще.

(XXXIX)

Documente istorice baserecesci.

18.

Diplom'a lui G. Rakotî, dein 28 Dec. 1656.

Nos Georgius Rakoczi Dei Gratia Princeps Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Do-

minus, et Siculorum Comes: Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit Universis: Quod cum Honorabilis Szava Brankovitsch et Corenitsch, ab admodum Reverendo Viro Georgio Isulai Universarum in Regno Transylvaniae Ecclesiarum Orthodoxarum Superitendente, Albensis vero Concionatore singulari quadam intercessione commendatus Nobis fuerit de ejus modestia, vitaeque integritate, ac eruditione, in suae Religionis professione, eoque nomine assecurationem a Nobis de Episcopatu Albensis Transylvaniae, Hunyadiensis, Zoriniensis *), Binoriensis **), Zarandiensis, Krasznensis, Szolnok Mediocris et Interioris, Dobocensis, Colosiensis, Thordensis, de Kukollo ***), et Maramoros Comitatuum: Kovariensis †), Bistriciensis, et Belengesiensis ††) Districtuum, nec non Universarum Sedium Siculicalium, et Saxonicalium inter Graecos, Rascianos, et Valachos, sibi a Nobis conferendo, consecutus sit: Eidem itaque Szavae Brankovit et Corenit (sic) Universarum Ecclesiarum in praedictis Regni Nostri Transylvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum, Comitatibus, Districtibus, et Sedibus Siculicalibus, ac Saxonicalibus, inter Graecos, Rascianos, et Valachos existentium Episcopatum, illarum videlicet, quae Graecam sequuntur Religionem, dandum et conferendum, atque in eodem Episcopatu ipsum confirmandum duximus: Dantes et concedentes eidem Szavae Brankovit et Corenit plenam atque omnimodam in Ecclesiis, seu praenarratis Dioecesibus suis Jurisdictioni suae subjectis, ea omnia, quae muneris sui fuerint, rite et legitime peragendi, exequendi, Ecclesias visitandi, moderandi, causas matrimonii cognoscendi, errata ministrorum vitae dissolutae corrigendi, doctrina, pietate, et morum integritate munus Ecclesiasticum administrandi, personas habiles assumendi, minus vero idoneas rejiciendi, et alia quaecunque ad suam pertinent vocationem juxta morem et consuetudinem, quae tamen divinae Doctrinae contraria ne sint, administrandi, et suis legitimis proventibus ac reditibus fruendi *), iis nimirum, quibus alii Ecclesiarum Graecorum, Rascianorum, et Valachorum Superintendentes praedecessores antiquitus introducti usi sunt, a singulis item pastoribus, seu Sacerdotibus, ac etiam Senioribus, seu Protopopis Ecclesiarum Valachalium, seu Graecarum in praeallegatis Comitatibus, Districtibus, et Sedibus Siculicalibus ac Saxonicalibus census annuatim pendi solitos exigendi potestatem: prout damus, conferimus, et confirmamus praesentium **) per vigorem.

Quocirca vobis fidelibus Nostris, Illustribus, Spectabilibus, Magnificis, Generosis, Egregiis, et Nobilibus, Comitibus, Vice-Comitibus, Judicibus Nobilium; Item Capetaneis, Vice-Capetaneis, Judicibus Regiis, Praefectis, Provisoribus, et Castellanis, nec non Prudentibus, et Circumspectis Magistris Civium, Primariis et Regiis, ac Sedium Judicibus, quorumcunque Comitatuum, Bihor, Maramaros, Civitatum, Districtuum (maxime Belenyesiensis) Sedium Siculicalium, et Saxonicalium, jam antea nominatorum, modernis scilicet, et futuris quoque pro tempore constituendis, vel vices eorum gerentibus; cunctis etiam aliis, quorum videlicet interest, seu intererit, tam Ecclesiasticis, quam saecularibus, praesentium notitiam habituris, harum serie firmiter committimus, et mandamus, quatenus praefatum Szavam Brankovit et Corenit dictarum Ecclesiarum Valachalium, Graecorum, Rascianorum, et Valachorum in saepe dictis Comitatibus, Districtibus, ac Sedibus Siculicalibus et Saxonicalibus existentium Superintendentem, sive Episcopum agnoscere, atque eundem admittere, omnibus in locis libere versari, ire, et redire permittere, imo etiam officiis, et subsidiis eidem adesse debeatis, et teneamini, ut Ecclesiis suis invigilet publice, eas visitet, curet, moderetur, in suoque officio legitime procedat, scandala corrigat, et excedentes quosque tam Pastores et Seniores, quam saeculares digna poena afficiat, in ordinem redigat, atque ea, quae ad censum ejus attinebunt, jure mediante puniat, ac legitimos proventus suos percipiat, ut impensas pro libris lingua Ecclesiarum, quibus praeest, vernacula excudendis, scholis sustentandis ac honorario Nostro, ab antiqua consuetudine Principibus Transylvaniae tribui solito, sufficientes

---

*) In locu de Szörenyiensis, adeca Severinensis, dein Banatulu Severinului.

**) Scrie: Bihoriensis.

***) Küköllő.

†) Köváriensis.

††) Belényesiensis.

*) In editiunea prima: fovendi.

**) In editiuni: prasentem.

habere possit, eos nimirum, quibus alii Ecclesiarum, Graecorum, Rascianorum, et Valachorum Superintendentes sive Episcopi antiquitus introducti usi sunt, a singulis Pastoribus, seu Sacerdotibus, et Senioribus seu Protopopis Ecclesiarum praemisarum, in antea dictis et nominatim specificatis Comitatibus, Districtibus, ac Sedibus Siculicalibus, et Saxonicalibus exigere, prosequi, percipere valeat ac possit.

In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes Litteras Nostras pendentis et Authentici Sigilli Nostri munimine roboratas et communitas, memorato Szavae Brankovit et Corenit clementer dandas duximus et concedendas. Datum in Castro Nostro Colos-Monostor die 28. mensis Decembris Anno Domini 1656.

Georgius Rakoczy m. pr. (L. S.)

Nota. Memorabile in acesta diploma este, cà intru ins'a nu se afla conditiunile puse antecesoriului si succesoriului seu. Vedi nr. 16 si 17 dein Nr. precedente XXXII. De nu cumu va primulu ei editoriu in adensu le a omisu in publicatiunea sa. Mai antaniu s'a publicatu de Raich in cartea sa titulata Priblavenie la a. 1795, la pag. 272 seqq., unde se afla si alte mai multe documente pentru fameli'a Brancoviciana, si de de aci de P. Maior in ist. baser. pag. 169 seq. sub linia. Prescurtata cu multe omisiuni se afla si la J. Chr. Engel in ist. Serviei si Bosniei, 4-o, Halle 1801, pag. 481 seq. sub linia.

J. Chr. Engel, totu acolo, incependu dela pag. 475 seqq., dà dupa Raich mai susu citatu, si prein acest'a dupa istori'a manuscrisa a' lui Georgiu Brancoviciu, fratelui metropolitului Sav'a, una lunga enaratiune despre faptele acestei celebre familie, si totu de una data si despre cele intemplate lui si fratelui seu metropolitului Sav'a, dein care si noi estragemu unele notitie despre acestu metropolitu faimosu.

Famili'a Brancoviciloru trecundu in partile Ungariei, in urma se asiedià la Jenopole lenga Muresiu, intre Lipov'a, Aradu si Cinade.

La a. 1597, stramosiulu metropolitului, anume Abram, batù pre turci la Lipov'a siì alungà panà la Belgradu, si dupa ce fù acuprensu in A.-Julia cu mare pompa, se intorse erasi la Jenopole.

Pre la a. 1600, candu turcii erasi se intarise mai tare, una parte dein Serbi se retrasera in Transilvani'a, unii asiedianduse in A.-Julia, unde-si redicara una basereca de pietra, er' altii la Thiusiu, numai una mila de locu departe de A.-Julia. Celi alalti se asiediara in Hinidor'a, Orestia, si aliurea. Istoriculu dîce, cà cu acea ocasiune si episcopi'a s'a mutatu dela Jenopole la A.-Julia, fiendu episcopu unu Sav'a mai vechiu, si ca atunci s'a pusu fundamentulu episcopiei dela A.-Julia, ce nu e adeveratu. Dupa acelu Sav'a, se dîce a fi urmatu Genadiu la a. 1619 sub Gabr. Betlen, la a. 1638 Dositeiu sub G. Racotî I, si la a. 1651 Stefanu sub G. Racotî II., caror'a totoru le-s'a datu una instructiune de 7 punte, dar' cari intsructini Raich nu le a trascrisu dein istori'a lui G. Brancoviciu. Instructiunile, cumuaufostu, le amu vediutu mai susu, dar' diplomele cele amentite aici noue inca nu ne-su cunoscute, de câtu cea pentru Stefanu Simonu, care inse la noi are datulu 1643 nu 1651, vedi mai susu nr. 16.

Datele acestoru instructiuni seau diplome inse ne suntu de multu pretiu pentru stabilirea cronologiei metropolitiloru nostri dela A.-Julia, numai deca numerii nu suntu cronii.

Abram avù trei fetiori: Moise, Georgiu, si Danila. Dein acestia Danila avù erasi trei: pre Petru, Lazaru, si Joane, dein cari Lazaru calugarindu-se, sub numele de Longinu, se facù archimandritu in munastirea Comana dein Romani'a, si fù unchiulu metropolitului nostru Sav'a.

Er' alu treilea Joane avù 4 fetiori, si 2 fete, dein cari celu mai betranu fù Simeon (metropolitulu nostru), alu 2. Michailu, alu 3. Basiliu, si alu 4. Georgiu, scrietoriulu, nascutu la a. 1645.

Simeon se puse pre invetiatura, si calatorì prein Ungari'a, Iliri'a, Serbi'a panà la unchiu-so Longinu in Coman'a, care nu vrù selu mai lase dela sene. Celi doi frati dein midilocu, cu una sora a' loru si tatalu morira de peste in Jenopole unulu dupa altulu intru una septemana.

Simon, la dorirea mane-sa, se intorse a casa, se insorà, avù mai multi prunci, si batù mai de multe ori pre turci. Morindu apoi protopopulu Giorgiu dein Jenopole, care inca erá Brancovicianu, se induplecà la cererea Jenopoleniloru a se preutî, si prein midilocirea unchiului seu Longinu se chirotonì in Tergovistia de preutu si protopopu, morindui mulierea, cumu se spunea, chiaru in diu'a, candu se santî. Er' intorcunduse la Jenopole, de si preutu si protopopu, nu incetá a face noptea incursiuni asupr'a turciloru, dein care causa se dîcea, cà diu'a erá popa, si noptea hotiu.

Curundu dupa aceea morì metropolitulu dein A.-Julia, Simon Stefanu. Deci protopopii, dein cari mai multi trecuse la Calviniani, aruncara ochii pre protopopulu Simeon dein Jenopole, sîlu alesera de metropolitu. G. Racotî-lu confirmà, sîlu recomendà principelui Romaniei Costantinu Basaraba, pentru trecerea lui pre in Romani'a la Costantinopole, spre a se chirotoní. Inse principele Costantinu, nu aflà cu cale una calatoria asia grea si periculosa, si demandà metropolitului si Exarchu Stefanu selu chirotonesca insusi.

Chirotoni'a se facù in 14 sept. 1656 (la dîu'a crucei), mai antaniu facundu-se calugaru si dupa datena adaugunduise si altu nume: Sav'a, si a' treia dî santienduse episcopu, la tote facia fiendu si unchiulu seu Longinu; despre care actu i s'a si datu unu documentu solene.

Sav'a pastorì baserec'a sa in 24 de ani, si fù intaritu cu diplome principesci: de G. Racotî, (carea s'a publicatu mai susu), de Franc. Rhedei, Acaciu Borcea, J. Kemény, si de M. Apafi. Dela A. Borcea castigà scutirea preutimei de decime, si la a. 1663 dela Apafi si de decim'a vinului in specia. (Noi amu produsu si aceste doua documente dein urma mai susu sub nr. 9 si 10.)

Dela Sav'a mai esistu si Canonele a doua sinode, dela unulu 12, er' dela celu alaltu 10. (Noi le amu publicatu si pre acestea mai de multu in Acte si fragm. pag. 145 seqq.) Intre acestea se afla unulu, in care usulu limbei romane, in loculu celei serbesci, in baserecà, nu numai se permite, ci chiaru se recomenda.

De doue ori fura arsa de turci si tatari munastirea, baserec'a si resiedenti'a Archiepiscopesca. De acea la a. 1668, Sav'a, cu involîrea principelui Mich. Apafi, calatorì in Rusi'a spre a culege ajutoriu la reedificarea acelor'a, luandu cu sene si pre frate-so Giorgiu, istoriculu acestor'a. Trecundu prein Smolensk ajunsera la Mosc'a, unde Tiarulu Alexiu Michailoviciu ia acuprensu forte bene. Elu le dispuse intru ajutoriu pre boiariulu Artemon Sergievici, spre ai ajutá in colecte, er' pre Giorgiu l'a pusu a siedé intre boiarii imperatiei. Eli fura tramesi si de alte ori in multe legatiuni politice in Romani'a si Moldov'a, spre mare multiumirea principiloru transilvani, totu de un'a inse adusera dela principii romanesci si recomendatiuni pentru baserec'a ortodoxa orientale dein Transilvani'a.

In absenti'a metropolitului Sav'a prein Rusi'a, superintendente-le calvinescu Mich. Thofeus, pre carele Raich lu-numesce Tjufejusch, si-puse tota nevolienti'a, a trage pre vro-câti-va protopopi catrà confesiunea sa, si a castigá dela Principe unu edictu, prein care se intredîce metropolitului a mai santî preuti si a trage venituri dela baserece, si supune pre metropolitu sub superintendente silu astringe la calvinismu.

La intorcerea sa, carea se templà pre la a. 1668, se planse metropolitulu la principele Apafi pentru cele template, in urm'a caror'a principele in 30 Dec. 1675 dede urmatori'a diploma, pre care Raich o dà numai in versiune serbesca, adeca:

„Michael Apafi etc. Episcopulu Romaniloru, Serbiloru si Greciloru dein tienutulu nostru Sava Brancoviciu dein A.-Julia, impreuna cu protopopii si popii sei ne-s'au plansu, cumca nescine aru volî se strice vechia-le loru privilegia si a restorná cultulu divinu alu loru si datinele baserecei loru. Noi nu amu datu nimenuia panà acum volia, de ai impiedecá in usulu libertatiloru loru date de antecesorii nostri de gloriosa memoria. Dereptu acea demandàmu cu seriositate credentiosiloru nostri de tota starea si conditiunea: cá baserecele dereptu credentiose orientali, preuti, si protopopi, se nu se smulga dela scaunulu episcopiloru orientali de acumu si in venitoriu. Spre sustentarea episcopului si preutîmei sale, precumu si spre restaurarea baserecei si a' munastirei, veniturile lui, cari dupa datin'a de panà acum stau intru unu florenu dela fia-care preutu romanescu, serbescu si grecescu, impreuna cu cele alalte accedentie, se nu se micsioresca Episcopului si baserecei sale, pentru cà nu au alte venituri. Er' deca nescine ar' lucrá in contr'a mandatului nostru, se fia detoriu a restituí cele luate. Datu in cetatea nostra A.-Julia, 30 Dec. 1675.

Mich. Apafi m. p. (L. S.) Franc. Lugasi, secretariu.

Dupa ce inse incercari, cá cele mai dein a-ante, mai multe s'au facutu, Sav'a castigà alta diploma dein 24 Oct. 1679, suscrisa de Mich. Apafi in Ernotu, si de Bethlen Lupu, si publicata in diet'a dela Sieghisior'a in 16 Jan. 1680 prein Clemente Mikes de Zabola. (Nu o avemu.)

In acest'a, principele Apafi intaresce pre Sav'a Brancoviciu de metropolitu (Vladica) preste toti Serbii, romanii, grecii si rusii, cu dereptu de a scote dela fia-care preutu catedraticulu de 1 fl., precumu si stolele pentru santîrea basereceloru, si chirotonirea preutiloru, ale culege forà impiedecare, si ale folosí cá averile sale, intru care si autoritatile civili suntu indetorate de alu ajutorá. Protopopii si betranii se se denumesca de elu etc.

Cu tote astea, superintendentele Thofeus nu se contenì, panà ce nu castigà dela principele Apafi in contr'a lui Sav'a, carele acumu erá betranu si pre patu de podagra, unu mandatu de prensore, pre in care elu fù pusu calare si dusu in arestu, si averile lui, ce se pureau a fi fostu forte mari, se confiscara.

Asemene mandatu de prendere si confiscare se dede si in contr'a lui Giorgiu fratelui metropolitului, pre carele totu principele Apafi, pentru mai multe legatiuni la turci, lu-donase cu dominiu in Vintii-de-diosu.

Dupa câte-va dîle Giorgiu fù liberatu dein arestu sub conditiune, cà va descoperí averile sale si ale lui Sav'a ascunse in pamentu. Inse Sav'a, fù dusu pre unu caru dein A.-Julia la Ernotu, unde principele se aflá cu locuenti'a.

Giorgiu se nevolî dein tote poterile, amblandu pre la magnatii tierei, a scapá pre Sav'a, promitiendu-le rescumperare cu bani, dela fratîele si amicii loru. Dupa ce inse luà a mente, cà celia voliau numai se puna man'a pre bani, si apoi sei scota dein tiera, incunosciintià pre frate-seu despre acest'a, si luandusi dîu'a

buna cu multe lacreme dela elu, petrecù vro-câte-va dîle in cas'a sa dein Vinti, si de aci cu altii dein fratîele sale trecù pre la Hatiegu si pre in pasulu Vulcanului in Romani'a mica la Craiov'a la casele boiariului Radulu Nistor, carei acuprense bucurosu, si de acì la Tergovistia, unde principele Sierbanu Cantacuzenu asemenea cuprense cu mare cordialitate.

Acumu curtea lui Apafi incepù a se teme, cá nu cumu-va plansorile lui Giorgiu catrà Sultanulu se redice una nevolia mare pre tiera, alesu cà chiaru pre atunci siesa magnati trni, toti neamici lui Apafi, se aflau la port'a otomana, si anume Paulu Béldi, Lad. Ciachi, Thom. Domonkos, Christoforu Pascu, Sigismundu Bölöni, si Valentinu Kálnoki.

Deci omenii lui Apafi chiamara inapoi pre Giorgiu Brancoviciu cu mari promisiuni. Elu inse prevediendu, cà siar' pune viati'a in periclu, nu se intorse, ci dede plansori la Sultanulu, si se puse in corespundentia cu malcontentii de mai susu, ajutandulu si principele Romaniei prein Costantinu Brancovanu plenipotentiarulu seu dela Porta.

Er' metropolitulu erá totu in prensoria, atâtu cu amenentiari câtu si cu promisiuni nevolienduse neamicii lui selu faca asi parasì legea, la cari inse Sav'a le respundea cu sententie dein s. scriptura.

In urma Apafi, vedienduse in periclu, se luà cu bun'a catrà principe Sierbanu, si dimise pre Sav'a dein inchisoria. Acest'a inse dupa vro-câti-va ani morì.

Acestea dupa J. Engel la loculu citatu. Alatura inse actulu alegerei succesoriului seu Josifu in 23 Aug. 1681, dein Condic'a metropolici Bucuresciloru, publicatu de noi in Acte si fragm. pag. 234 seqq.

In nesu cu cele mai dein susu, adaugemu:

19.

Conventiunea intre Cost. Brancovanu plenipotentiariulu Romaniei, si magnatii Trni, dein 21 Aug. 1681.

Illustrissimus Dominus Constant. Brancovany Celsissimi Principis Transalpinensis*) Cantacuzeni Sorban Plenipotentiarius expetiit a nobis, ut Religio eorundem liberum more antiquorum haberet exercitium, circumspectus autem Dominus Metropolita Sava nuncupatus, et a moderno Apafio tyrannico Gubernio innocenter captivatus, pristino restitueretur officio, cum redintegratione prostituti honoris. Cumque digna petenti merito assensum sit; Dei est peculium super animas dominari, nec humanis ea praepedire, vel antevertere concessit. Patrum limites quis transgredi potest? Furor Tyrannicus Religiones turbat, quieta sana mens redintegrat.

*) In edit. prima: Transylvaniensis, dein erore.

Nos itaque infrascripti publicae*) pacis ac charae Patriae Transylvaniae curatores damus pro memoria, quibus expedit universis, quod si Deo favente, ut speramus, optatum finem assequi poterimus, Religionem Orthodoxam, vulgo Valachicam ab antiquo solitis cerimoniis, eos uti, cum libero exercitio secundum canones patriae, et siquae contra voluntatem eorum in suis terminis oppressa forent, coram Regno pristinae libertati restitui efficiemus, Metropolitam seu Vladikam Szavam, cum plena restitutione honoris, pristino officio uti cum plena authoritate, elaborabimus, et contra quosvis illegitimos impetitores tam in religione, quam in libero exercitio ac cerimoniis, iisdem patrocinabimur. Super qua retinenda sancta christiana fide nos obligamus hisce praesentibus usuali Sigillo ac subscriptione corroboramus.

Actum Constantinopoli die 21 Aug. Anno 1681.

Ladislaus Csaky (L. S.)
Christophorus Pasko (L. S.)

Nota. La Raich l. c. pag. 278 seq., si de acolo la P. Maioru l. c. pag. 80 sub linia. Raich totu acolo o publica si serbesce pag. 276 seq., si la p. 279 seq. mai adauge si urmatori'a obligatiune inse numai ungaresce, adeca.

„Én Czáky László esköszem az élő Istenre; ki Atya, Fiu, szent Lélek tellyes sz. háromság, egy bizony örök Isten, hogy Tekéntetes, Nemzetes Brankovics György Uramtol öcsémtül semi üdőben**) el nem szakadok, életemet, halálomat, jó szerencsémet, szerentsétlenségemet velle most öszve kötöm az Köz jót ö kegyelmével egy értelembül nevelem, Elenségivel semmi szinek alatt nem colludálok, jó és gonosz Szerencsében mellölle el nem állok, velem Közlendö dolgokat titokba tartom s promoveálom. Mind ezeknek meg állására Isten engem ugy segéllyen, és ugy adgya Lelkem ödveségit, minden aequivocatio nélköl magamat Kötelezem subscriptiommal és pecsétemmel erösitvén Constantinopoly 15. Septem. 1681. Idem qui supra. (L. S.)

Asta strinsa oblegatiune se esplica dein puntulu 4. alu suplicei lui Georgiu Brankovics catrà imperatulu Leopoldu I, publicate totu acolo la Raich pag. 303 seq. latinesce, si serbesce, unde scrie: 4) Anno 1683 —; Nec non Comitem Ladislaum Csáky cum pluribus

*) Acolosi: publica, asemenea.
**) La Raich: ödüben.

aliis fidelibus summo cum meo periculo, gravibusque expensis, atque perpessis magnis incommoditatibus per Turcas susceptis, ex dura captivitate Constantinopolitana mediantibus amicis meis eduxi, etc.

In urma Georgiu Brancoviciu, pentru multele lui merite fù donatu de imperatulu Leopoldu I, cu titlu de liberu Baron, impreuna cu frate seu Sav'a, prein diplom'a de 7. Jun. 1683, la Raich l. c. pag. 284 seqq., de unde se vede, cà metropolitulu Sav'a inca erá in viatia la a. 1683. Dupa acea la a. 1683, Georgiu fù recunoscutu de Domnu Serbiei, si donatu cu titlu de Comite, cu diplom'a de 20 Sept. 1683, in care inse frate seu nu mai ocurre, si asia se pare pre atunci a fi fostu mortu; vedi Raich l. c. pag. 292 seqq.

20.

Fragmentu dein P. Bod.

Intru completarea documenteloru baserecesci, pre câtu le avemu a mâna, de sub epoc'a principiloru reformati dein Trni'a, credemu a face unu servitiu, in urm'a celoru mai dein susu publicandu acì cele, ce scrie P. Bod in istori'a sa mai desu citata, despre unirea romaniloru cu reformatii, alesu cà acestu capu, dupa publicarea documenteloru de mai susu, câtu se afla si acì, a remasu forte scurtu.

„Liber secundus. Complectitur historiam unionis Valachorum cum aliis in Transylvania Religionibus.

CAPUT I.

De unione Valachorum cum Reformatis.

§. I. Boni principis est, curare, non tantum regionem sed et religionem, non tantum regionum proventum, verum et animarum emolumentum, imo, quantum corpore praestantior est anima, tantum eius cura excellere debet, quum et rei publicae tranquillitas ad aeternam animae salutem acquirendam ordinata sit.

Neque hoc ipsum neglexerunt ab initio Transylvaniae principes, sed ut populi eorum potestati subjecti claro Evangelii lumine illustrarentur, diligenter attenderunt. Saeculo *) enim decimo sexto instituta reformatione secundum Dei verbum in provincia, cum ad praeclarum Evangelii lumen etiam Transylvani magnalia Dei viderent, in Comitiis regni anno 1566 Cibiniensibus, ad Luciae virginis festum **) celebratis, unanimi consensu declararunt, ut verbum Dei ubique libere praedicetur, idololatria virtutibus divinis inimica eradicetur: praecipue vero Valachos, quorum ductores coeci coecos ducunt, atque tam se, quam miseram plebem in foveam deduxerunt. (verba sunt Decreti). Iam vero ipsorum ministri superiorum censurae subjiciuntur, ut tanto accuratius officio satisfacere adniterentur.

§. 1. Principele bunu e detoriu a ingrigí, nu numai de tiera ci si de religiune, nu numai de proventele tierei, ci si de folosulu sufleteloru, ba inca, cu câtu sufletulu e mai bunu de câtu corpulu, cu atât'a si grigea de elu se cade a fí mai mare, alesu cà si leniscirea tierei e ordinata spre a castigá fericirea eterna a' sufletului.

Nece nu au negrigitu de acest'a inca dela inceputu principii Transilvaniei, ci au fostu cu tota luarea amente, cá popora-le supusa loru se se lumineze cu lumin'a cea chiara a evangeliei. Cà ce facunduse reformatiunea in secl. XVI in tiera dupa cuventulu lui Domnedieu, cându la lumin'a prea chiara a' evangeliei si Transilvani'a a vediutu marimile lui Domnedieu, in diet'a tierei de in a. 1566 in 13 dec. tienuta la Sabiniu s'a decisu cu votu unanimu, cá cuventulu lui Domnedieu se se predice liberu pretotendenea, idololatri'a contraria vertutiloru divine se se desradecineze, er' mai alesu la romani, ai caror'a ductori orbi ducu pre orbi, si atâtu pre sene, câtu si pre seraculu poporu l'au dusu in cursa (suntu cuventele decretului). Acumu dar' ministri loru suntu supusi censurei celoru mai mari, pentru cá cu atâtu mai acuratu se se nevoliesca asi plení oficiulu seu.

§. II. Rursum principatum tenente Christophoro Báthori, viro non minus pietate, quam

§. 2. Erasi fiendu principe Crist. Batori, barbatu pre atâtu de escelente cu pietatea câtu si

*) In margine: Valachi docendi decernuntur.

**) Adeca in 13 decembre.

doctrina excellente, in Comitiis die 16 aprilis anno 1577 celebratis ita de Valachis conclusum est: Quoniam de plebe Valachica sunt plurimi, quos Dominus Deus radiis veritatis illuminavit, a professione graeca recesserunt, et verbum Dei propria ipsorum lingua predicatum audiunt, quorum superintendens jam defunctus est. — Decrevimus igitur, ut ex se ipsis eligant Superitendentem, ne vivi Dei inter illos verbi praedicatio cesset, imo vero progressum habeat. —

Subsequentibus etiam temporibus, ut veri Dei cognitio, atque cultus divinus inter ipsos sartus tectusque maneret, accuratam Status regni adhibuerunt diligentiam, quod satis ex antiquis diaetarum articulis apparet.

Princeps Gabriel Báthori, cum animadverteret Valachorum pastores plebeis quibusvis servitiis, aeque ac alios e plebe quosvis, gravari, sequentes Exemtionales eisdem concessit:

„Nos Gabriel etc. — Datum in civitate nostra A. Julia, die 9 mensis Julii, anno Domini 1609.

„Gabriel Princeps m. p.
„Stephanus Kendi m. p. Cancellarius. *)

Literas has exemptionales, principes, qui post eius fata principatum tenuerant, sua autoritate sigillisque confirmarunt. Et quidem Gabriel Bethlen die 25 Junii anno 1614. Georgius Rákoczi senior die 9 Aprilis anno 1638. Georgius Rákoczi secundus die 28 Jan. anno Domini 1653.

Princeps vero Acacius Barcsai ab omni decimarum ac quartarum praestatione in locis fiscalibus exemit, anno 1659 die 15 martii **). Quas litteras confirmavit Michael Apaffy die 9 Sept. 1669 ***). Et Gubernium transylvanicum nomine Leopoldi Imperatoris per manus Secretarii Ludovici Nalátzi die 20 novemb. A. Juliae anno 1700.

§. III. Sigismundus Rákotzi princeps Transylvaniae, pro illis, qui Reformatis se adjunxerant, diploma exhibuit. †)

cu invetiatur'a, in diet'a dein 16 apr. 1577 se aduse acestu conclusu pentru romani: Fiendu cà dein poporulu romanu forte multi suntu, pre cari Domnedieu ia luminatu cu radie-le adeverului, s'au lasatu de confesiunea grecesca, si audu cuventulu lui Domnedieu predicanduse in limb'a loru, alu caror'a episcopu acumu a repausatu; deci amu decretatu, cá eli sesi alega deintre sene episcopu, cá se nu lipsesca intre eli predicarea cuventului lui Domnedieu celui viu, ci mai vertosu se sporesca.

Inca si in tempurele urmatoria, Staturele tierei cu totu de adensulu s'au nevolîtu, cá cunoscenti'a adeveratului Domnedieu si cultulu divinu intru eli se remania intregu, ceea ce se cunosce dein destulu dein articlii vechi ai dieteloru

Principele Gabr. Batori, vediendu cumu preutii romaniloru se apasa cu tote servitia-la de diosu, cá si ori care dein poporu, le dede urmarori'a diploma de imunitate:

„Noi Gabiele etc. — Datu in cetatea nostra A. Jalia, in 9 Juliu, anulu Domnului 1609.

Gabriele Principe m p.
Stefanu Kendi m. p. cancelariu.

Aceste litere privilegiali, dupa mortea acestui principe, fura aprobate si de urmatorii lui in domnia, si intarite cu sigilele loru. Si anume de Gabr. Betlen in 25 Juniu 1614; de Giorgiu Racotî I. in 9 Apr. 1638; de G. Racotî II. in 28 Jan. 1653.

Er' Principele Acaciu Borcea ia liberatu de tote decimele si quartele in locure-le fiscali, in 15 Mart. 1659. Cari litere fura confirmate de Mich. Apafi in 9 Sept. 1669, er' de guberniulu tranicu in numele imperatului Leopoldu prein man'a secretariului Lud. Nalaczi, in 20 nov. 1700 in A. Juli'a.

§. 3. Sig. Racotî, principele Transilvaniei, dede una diploma pentru celi ce se alaturara la reformati.

---

*) Archivu nr. XXVIII. pag. 550 seq. sub 6.
**) Archivu nr. XXIX pag. 571 seq. sub 9.
***) Nu o avemu, ci avemu si amu publicatu cea de 1 Sept. 1663 in Arch. nr. XXIX pag. 572 seq. sub 10.
†) O amu publicatu in Arch. nr. XXXI pag. 609 seq. sub 14, si e dein 15 Jan. 1608.

Gabriel vero Bethlen quanta sollicitudine salutem populorum sibi subjectorum promovere studuit, nemo, qui acta eius novit, ignorare potest. Non paucos in scholis erectioris indolis adolescentes Valachos curavit diligenter institui, quos tandem ad verbi divini praedicationem ministros illis daret.

Biblia *) sacra, quibus miseri carebant Valachi, opera virorum, doctrina linguaeque peritia satis instructorum, in linguam valachicam, non sine ingenti cura et magno sumptu, curavit transferri **).

Quae tamen versio diligenter accurateque instituta lucem videre publicam non potuit ***), post fata enim Principis, sive invidia malevolorum, sive ignorantia indoctorum, sive negligentia possessorum, ex oculis hominum periit, neque destinato ab optimo principe fini respondit.

§. IV. Successor princeps Georgius Rákoczy non minori zelo res Valachorum ecclesiasticas promovebat. Typographiam †) enim characteribus valachicis probe instructam per idoneos viros, reique impressoriae peritos erexit. Novum Testamentum opera eruditorum in nativam Valachorum linguam translatum, curante Simeone Stefan Valachorum superintendente, Principali sumptu anno 1648 A. Juliae edidit, inaestimabilemque hunc thesaurum parabilem Valachis reddidit. Praeterea Catechesim palatinam in linguam valachicam, jussu Principis, Stephanus Fogarasi, V(erbi) D(ivini) minister in Ecclesia Lugosiensi Hungaro-Valachica, interpretatus est, quae duplici charactere, latino nempe et Valachico, anno 1648 prodiit, ††) nec paucis e gente Rumunorum, cognitionem Dei anhelantibus, ad salutem profuit †††). Editi sunt etiam rituales quidam libri ex ista characteribus Valachicis instructa officina.

Er' Gabr. Betlen, cu câta grige s'a nevolîtu intru inaintarea salutei poporaloru supusa sîe, nemene nu pote se nu scia, care cunosce lucrurile lui. Multi teneri romani mai destepti, dein ingrigirea lui se educara in scole cu mare diligentia, pentru cá sei puna romaniloru de ministri spre predicarea cuventului Domnedieescu.

Totu elu ingrigì cu mare zelu si multe spese a se traduce Bibli'a Santa in limb'a romanesca, de care panà atunci erau lipsiti bietii romani, cu ajutoriulu unoru barbati destulu de invetiati si cunoscutori de limba.

Care versiune inse bene si acuratu lucrata, nu potù vedé lumin'a, cà ce dupa mortea principelui, seau dein pism'a volîtoriloru de reu, seau dein nescienti'a ignorantiloru, seau dein negrigea celoru ce o posiedeau, desparù dein ochii omeniloru, si nu respunse scopului destinatu de prea bunulu principe.

§. 4. Urmatoriulu, principele Giorgiu Racotî nu cu maĭ pucinu zelu a inaintatu afacerile basericesci ale romaniloru. Cà ce prein barbati apti si sciutori de artea tipografica, redicà una tipografia cu litere romanesci bene instruita; in care N. Testamentu prein ajutoriulu invetiatiloru tradusu in limb'a romana, sub ingrigirea episcopului romanescu Simeone Stefanu, cu spesele Principelui se tiparì in A. Juli'a la a. 1648, dandu romaniloru unu tesauru nestimatu liusioru de castigatu. Afora de acea, dein mandatulu Principelui, Stefanu Fogarasi preutu unguru-romanescu in Lugosiu traduse Catechismulu palatinu in limb'a romana, care la a. 1648 se sî tiparì cu doue tipure de litere, latinesci si romanesci, si multor'a dein gentea Rumuniloru, doritori de cunoscenti'a lui Domnedieu, le a folositu spre mantuire. Tiparitus'au si alte carti baserecesci in asta oficina instruita cu litere romanesci.

---

*) In margine: Bethlenius instituit Valachos.

**) Joh. T. Redmetzi in libro de quinque praecipuis beneficiis Gabrielis Bethlen erga Dei Ecclesiam. Vedi si P. Bod Athen'a ungurasca p. 231 s. v. Redmetzi. Not. lui P. Bod.

***) Vedi not'a nostra finale la acestu articlu.

†) In margine: G. Rákoczi Typographiam erigit.

††) Vedi Principia-le nostre pag. 106 su H. De anulu 1648 alu editiunei prime avemu inca indoiele, fiendu cà nu consuna cu datulu dein Respunsulu Metropolitului Barlaam alu Moldovei, care inca nulu avemu in origine, ci numai intru una copia contempurania, ce o vomu publicá mai in diosu pentru raritatea ei, in care inse anulu se pune anulu lumei 7150, er' d. Chr. 1640, cari erasi nu consuna.

†††) In Ms, praefuit, ci reu.

§. V. Dedit praeterea regulas ministris sacrorum inter Valachos, quibus conformarent, tam functionem, quam etiam mores suos ac actiones.

Successor quoque Georgius secundus Rákoczi, Simeonem Petrasko in officio Petrupopae sive senioris, anno 1652 die 11 Augusti his conditionibus confirmavit:

1. Ut verbum Dei etc. 2—4. — accipiat. *)

§. VI. Perierat typografia, a principe Rakoczio erecta, inter tot principum mutationes, ac fatales bellorum revolutiones, cujus investigationem anno 1668 severe mandabat princeps Michaël Apafi, et in antiquum statum restitui jubebat. Curam vero ecclesiarum Valachicarum Episcopo, ex priorum temporum consuetudine, suscipiendam imponebat. **)

§. VII. Quis, qualisque Valachorum ad Reformatos fuerit nexus, apparet ex instrumento principum ipsis exhibito, quod prout nactus sum, hic exhibere consultum duxi:

„Nos Michael Apaffi etc. — Datum in civitate nostra A. Julia, die 20 mensis februarii anno 1669 ***)

§. VIII. Princeps Michael Apafius diu Transylvanis praefuit, quo tempore nihil eorum, quae in salutem Valachorum facerent, intermisit.

Quando regius Commissarius Comes a Zeau templum a Reformatis Bathoreanum in rationem Catholicorum nomine Regis A. Juliae anno 1702 expeteret, vehementerque ut cederent urgeret; in declaratione ad regium Commissarium, occasione templi Bathorei cedendi facta, Reformati inter gravamina a Catholicis illata referebant, quod variis artibus Valachos a Reformatis abstrahere, secum autem unire, vi etiam adhibita nitantur. Sequentibus suam mentem apud Commissarium declararunt verbis:

„Quid non machinati sunt nonnulli e dominis Catholicis in creandis nostrae Ecclesiae molestiis, etiam in unione Valachorum cum Catholicis facienda? quamvis Valachici ritus in hac patria toleratio per diplomata principum combinata esset, cum dependentia eiusdem ritus Valachicorum poparum a Superintendentibus

§. 5. Afora de acea, dede instrctiuni preutiloru romanesci, dupa cari sesi normeze si functiunile, precumu si portarea si lucrurele loru.

Inca si succesoriulu seu G. Racotî II, intarì pre Simeone Petrascu in oficiu de protopopu, in 11 aug. 1652, sub urmatorie-le conditiuni:

1. Cá cuventulu lui Dnedieu etc. 2—4. — se liè.

§. 6. Perise tipografi'a redicata de principele Racotî, intre atâte scaimbari de principi, si restornari daunose cu batalie, despre carea principele Mich. Apafi in a. 1668 mandase strinsu a se cautá si a se pune in starea mai dein a-ante. Er' grigea basereceloru romanesci, o impuse superintendentelui reformatu ortodoxu, dupa datin'a tempure-loru mai de multu, a o portá.

§. 7. Care si ce legatura au avutu romanii cu reformatii, se vede dein documentulu principiloru datu loru, care precumu l'am aflatu, asia-lu dau aici precumu urmeza:

„Noi Mich. Apafi etc. – Datu in cetatea nostra A. Julia. in 20. febr. a. 1669.

§. 8. Principele M. Apafi domnì lungu in Transilvani'a, in care tempu nemica nu a lasatu dein cele ce aru fî spre mantuirea romaniloru.

Candu la a. 1702 Comisariulu regiu Comitele a Zeau cerù dela reformati in numele imperatului baserec'a lui Batori pentru Catolici in A. Julia, si insistea forte cá se le o ceda, reformatii in dechiaratiunea data cu ocasiunea baserecei Batoriane, intre alte gravamini in contr'a Catoliciloru adusera si acea, cà s'aru nevolî cu multe techne a trage pre romani dela reformati, si ai uní cu sene, si cu poterea; si in urmatoria-le cuvente-si dechiarara in a-antea Comisariului parerea loru:

„Câtu nu au machinatu unii dein domnii Catolici spre a ordî baserecei nostre molestie, chiaru si in facerea unirei cu Catolicii? Cà ce macaru cà suferirea ritului romanescu in acesta tiera prein diplomele principiloru e combinata, cu dependenti'a aceluiasi ritu alu romaniloru dela Superintendentii reformati, eli inse

*) Vedi in Archivu nr. XXXI p. 610 col. 2.

**) Vedi ce am scrisu mai susu in nr. XXIX pag. 578 seq. sub 13.

***) Vedi le publicate in Archivu nr. XXXI pag. 611 seq. sub 13 etc.

Reformatis, hanc tamen illi tollunt, diplomataque irrita reddunt, nulla habita ratione querelarum et contradictione Reformati Superintendentis in hoc negotio coram Statibus regni factae. Notum est, cum unitis ab antiquo nobiscum, in unionem autem cum Catholicis adsensum denegantibus, Valachorum popis quomodo egerint, nunc quoque adversum illos qualiter procedunt, militari nempe brachio stipatus Vladica ipse solus, aut adjuncto sibi sacerdote Romano-catholico miseros popas invasit, expilarique fecit, alios sedibus suis exturbavit, quosdam captivatos in carcerem detrusit. Nos persequuntur domini Catholici in istorum personis, licet vel in nupero suae Majestatis rescripto, eiusmodi Valachorum persecutio ac coactiva unio prohibita sit a).

a) Mandatum istud infra exhibendum emanavit die 12 decembris anno 1701.

o lápeda si diplomele le caseza, intru nemica avendu plansorile si protestulu Superintendentelui reformatu facute in a-antea Stature-loru in acestu obiectu. Se scie, cumu au tractatu cu popii romanesci uniti cu noi dein vechime, inse cari nu volieau asi dá consensulu la unirea cu catolicii, si acumu inca cumu procedu in contr'a loru, cumu adeca incongiuratu de braciu militariu Vladic'a loru singuru, seau cu vreunu preutu romano-catolicu lenga sene, a amblatu pre la bietii popi si ia despoliatu, pre unii ia scosu dein scaunele loru, er' pre altii ia aruncatu chiaru si in inchisoria. Pre noi ne persecuteza domnii Catolici in persónele acestor'a, macaru cà si in rescriptulu mai de curundu alu Maiestatei sale este oprita atare persecutiune a romaniloru si unire cu fortia.

Acestu mandatu, ce se va dá mai in diosu, este dein 12 dec. 1701.

Nota. Manuscriptulu dein care s'a luatu acestu capu, si alte documente mai susu citate, are titlu: Brevis Valachorum Transylvaniam incolentium Historia, etc. Auctore Petro Bod de F. Csernáton verbi divini minister.

Autoriulu acestei istorie erá preutu reformatu in Ighiu (M. Igen) lenga A. Julia, omu prea invetiatu, istoricu si filologu. Bibliotec'a lui, impreuna cu manuscriptulu originale alu acestei istorie, remasese la Colegiulu reformatu, dein Aiudu, care inse se pare a fí peritu impreuna cu tota bibliotec'a Colegiului de acolo in tomn'a anului 1848. Copie de pre acelu manuscriptu se afla mai multe in Transilvani'a, a nostra o avemu dela repausat. Burian anticariu in Clusiu, cumparata cu 20 fl. Cm., scrisa fromosu si bene, inse nu forà smentele.

Autoriulu a edatu si dictiunariulu latinu-ungurescu, alu lui Páriz-pápai, in Sabiniu la a , si alte opere, dein cari noi avemu:

Magyar Athenás, 8-o, 1766 forà locu, — seau Istoria literaria a' scrietoriloru transilvani si dein Ungari'a, unguresce, in ordine alfabetica.

Smirnai sz. Policarpus, 8. forà anu si locu, —seau Istori'a superintendentiloru reformati, in ordine cronologica panà la a. 1765, unguresce.

Hungarus Tymbaules, 8-o, 1764, forà locu, — seau Epitafie latinesci, aforà de unulu ungurescu, in memori'a multoru barbati si mulieri celebri unguresci, in doue serie.

Manuscrisulu nostru istoricu inca ajunge panà la a 1764, dein cari la tempulu si loculu seu vomu mai publicá cele ce ne voru fí de indemana.

Mai adaugemu in urma, la cele ce in §. III. serie despre versiunea romanesca a' Bibliei sub Gabriele Bethlen: Cà una parte dein aceea, dupa parerea nostra, care aici nu o potemu desfasiurá mai pre largu, este insusi N. Testamentu tiparitu la A. Julia la a. 1648, si Psaltirea tiparita totu acolo la a. 1651 in 4. Vedi si ce amu scrisu in Principia, la pag. 105 sub F si G.

(XLV.)

Limb'a de adi, si de de-una-di.

III.

Urmeza, cá se anectàmu, dupa promisiunea nostra, sî vocabulariulu, ce l'a adausu la calcâniulu psaltirei sale autoriulu J. Prale.

L'adaugemu inse cu multa temere, cá nu cumu-va se facemu una neplacere buniloru si puciniloru nostri Lectori, presentandule una bucata, care sî noue insine ne a custatu multa nevolia, se o potemu inglîti, nu numai prim'a ora, candu amu gustatu deintru insa, ci si acumu a dou'a si a' treia ora, candu o comunicàmu aici, mai prosaice: copiandu-o, si corigundui probele.

Noi inse si forà volia cautaramu se o presentàmu, nu numai dein rigorea pertractarei obiectului dein cestiune, ne mai standu-ne in volia, de a subtrage ceva dein cele ce se tienu strinsu de pertractarea obiectului, si dupa ce ne amu datu cuventulu, — ci sî pentru cá se se convinga dein acestu documentu, cu unulu mai multu, si celi mai vertosi in credentiele loru, cà nu numai filologii suntu cari corumpu limb'a romanesca, ci si discipulii lui Phoebus Apollo si ali Museloru.

Speràmu dar' a fí escusati, — er' de nu, apromitemu celu pucinu una sincera indereptare, care se ne sterga acestu pecatielu, ce l'amu comisu dieu forà de voli'a nostra, si numai cu destulu disgustu. Patientia dar'!

Лексікоп.

Dѕпъ ӂпцелесѕл din ачастъ Карте.

A.

Ачіо, ачіоаре, съпѕпере, аскѕndере.

Аца, ӂпсатпъ dреntatea.

Арташ, Вавілопѕлѕї ziче скііторіѕл; ѕnde шъzѕръ жidовії ка ӂntро temniцъ.

Б.

Бѕzічі, ziче окърї din бѕze.

Болтѕръ, болtitѕръ.

Бѕda, поіапъ ларгъ, decфъtatъ.

Бѕcta, фър de becte, neamtentat.

Бофt, біфtѕit, бофtѕit, dела бофt саѕ пжntече ка пжntivit.

Бѕхѕл, абѕрѕл.

Бѕрzѕръ, бѕрzѕлѕіре, dела бѕрzѕпѕл tѕлбѕре, че еасъ din чаръ.

Бог, бozї. пѕ бѕрѕене бozi.

Беzпъ, adжпк пе ѕрmat, хаос.

Беzпъ, тълцime. фѕрпікърie.

Бѕлz, ӂпбѕлzіре. ӂпгесѕіре.

Бърбáпаріеа, бърбътеаска парте.

Бжрdіѕцъ, пжжолаш: iропічеште.

Блждъ, deфѕїmаре. саѕ tiфла: neam кѕ блжnda, кѕ бржпка.

B.

Верdе роор, верdе роорос.

Верштѕтѕл, саѕ вершѕл.

Вáлволвѕл, вал волбѕрос.

Вегіецвот пѕтеле. кѕт am ziче: ӂл вот фаче кѕпоскѕt de обште.

Вжлвжръ, вжлвжіреа фокѕлѕї.

Г.

Гаръ, adѕпаре tѕрбѕроасъ.

Галéріï, фоішоаре decфъtate.

Гжzъ, гжzї. тѕскъріа. гжndъчіа.

Гжпбаре. гжбѕіре. пріndере.

Гърг, кътаръ de mіре. гъргжпt ziче mіре. din гъргжnt, гърг.

Гimпї, ӂп лок de съцеці.

Гéціï, dѕпъ че саѕ сtърпit de пе аіч': de се bedè брѕпѕл фоарtе tікълос, ӂл zivè: iака ѕп ret: шапоі, ѕп ret оm акѕт zivem.

Гжрбіреа, ка ші пъпъdіреа.

D.

Dешапца, demъпцаta.

Dеа пе клiпаша, пе клiпit, аскарdаmiкtї.

Dжрлог: фржѕ хъц. Джрлоагъ: bezetiѕ. саѕ слѕгъ maї de жос.

Dешъttoiѕл, demapta adѕпаре.

Decгѕсtор, decгѕсt: dicгѕсtаре.

Dicххетесаскъ; dicфлътжпzаскъ, decлешinezъ: съї decфотеzъ.

Din жѕр, dinпрежѕр.

Dicарѕтї, dicdорmї, dicацікї.

Dеа ѕра, dea ѕръчѕпеа, dea ѕржреа.

Dѕiѕт, mаре adѕпаре. тълцime.

Dáрmeпї, dърmътoрї. ржсіпаші.

Dіокеш, васіліск din окі dioаке.

Dеа фіралърѕл. dea фіреа. тъpѕnt.

Déдiц: пѕ флорї déдiцi, чiц déde. скріе Damаскіn: оп ос врéфос папarне. ѕnde пѕ ӂпцълег тъгаріѕ бѕпії кърtѕрарї. скрісаѕ ші алції аша: а decвъра марцафоії фѕлѕї de а бжрфі спре аесте ӂпtжтплър' ӂп dрѕтѕл кѕвжпtърії. (Bravo!)

Dел аръ плѕгѕріле. (sic)

Déпър: пікѕеск, саѕ стъпжпеск.

E.

Епóхъ, timп, време ӂпсemnatъ.

Ж.

Жолd: ӂп лок de батжокѕръ. de жолd: de окаръ обштеаскъ саѕ zic.

Жілъвѕdѕmedaпícор: жілъвісор, ѕdacор, ѕmedicор, aпісор. (Excellenter!)

Жiлцхерѕвiе. скаѕп de херѕвiмї.

Z.

Zборш, zборшit. оцържt.

Zтжрк. окіѕ, іzвор болбоpocoс.

Zтжркъ. болбороcitoареле іzворж din фѕndѕл търії.

Zъѕлdomпѕл, Domпѕлzъѕл. пе doс.

Zíліпі: ziліле поасtре.

Zѕрлъ. mectек de сѕпеtе тѕсічешtї.

Zжрzie лъкѕсtа кжnd еї tаре коажа.

Zобóп: съ ziче аntереѕл.

I.

Ікпіре, съепiп: катахрісtiкóc.

Іпцiперіта: ка кѕт iар ziче калеа.

K.

Кеz, кеzї: dѕшї. zivem diáteсіс.

Кжркъ. кжnd лъът врȣn греȣ ꙟn гребън, zічем: dȣк ꙟn кжркъ.
Кітіnцѐ. ȣпеалтъ кȣ стрȣnе.
Кȣлъ. грътаdъ de авере. вітеріе (sic).
Kotopocipe. izбъвіре. мжntȣіре.
Карȣл, орї Ѷрсȣл: спре крівъцȣї.
Клáсȣрі. чете. бресле. рангȣрі.
Кржнчіt, кржнчінаt, ꙟнхіорат.
Коарdа, ꙟнвжрtошареа, ші стрȣна.
Къларе, къ ꙟл аре. нȣ къларе.
Кфаdрат. ів, скáпът, мезноnt, меазі. саȣ міле кфаdрате а пъm:
Котаnпътжnte: котȣрі, острóаве прінсж de пъмжnt. херсоніце.
Кжмпале: царіні, холде.
Кȣка: корона а dож прінчінате ромжnешті: de кжnd тȣрчії стаȣ саȣ zіс: ꙟn лок de ꙟмпълцаре.
Креастъ: іар коронъ съ ꙟмпълеце.
Кълклецї: кълкътоrі de леце.
Кошеште, zічем: ꙟл бате dел кошъште. і съ фаче піелеа кош.
Кіле. наȣ кіле de пжне.
Kotȣn, kotȣne. cate ніn мȣнці.
Кȣпрінzíе: мȣхасерѐ.

Л.

Лȣmnік: сфечнік, окіȣ сȣфлетеск.
Лъфъzаръ: лъфъіаръ, dісфъtаръ.
Лі гаці, лі гъці, лі гътешті.
Лінкъ. лініt, nedenъrtat.
Лае. бaг сатъ: dела лаос. греч: нȣ ера маї бȣнї de лъешії.
Ліхамітíсъ хаzȣл. ȣржсъ хаzȣл.
Локсфаръ: олтаріȣл; локȣл сферії.
Лжнгъш. апропіеt. ꙟndътжнос.
Летпгръсíе: ȣntdелетн.
Лȣкромътаte: лȣкрȣрї отенешті.
Лȣче: лȣчіре. лȣmінъ. zаре. соаре.
Лъмѣстіе: не нȣтъроасъ фȣрнічíе.
Лȣнглаttaiȣ: лȣнг, лат, тъіос.
Ліръші: кжnтъtоареле пасърі.

M.

Мапъ: хартъ. скріере de локȣрї.
Маркъ: ка Бѹор, саȣ ка Корб.
Мъ кърѣръ: mȣȣ кърат, кърърit.
Мnапъ, mnane. монеdъ веке.
Мжлкомї: tач’, нȣ ворбешті.
Маскъ: обръzаріȣ. rіdȣmíe.
Мȣцеt: мȣціре. кȣm біта мȣце.

Мáріȣл: mареле, кȣ артікȣл, іȣл (Bravo!)
Мъ сосеште: мъ dȣ ꙟn daтъ.
Моропчеште. мȣнчеште. zолеште.
Мър: воцȣл лȣтії чел ціне Ісȣс.
Мърцжос: кжnd dореште біта саре.
Мȣнка zічем катахрістічеште ла Dȣmnezъȣ, къ нȣ остенеште.
Мȣкȣл: ꙟn лок de фъкліе.
Мжшіt. мжнжіt. фештеліt.
Мezȣл, міаzа. іnіма.
Мътріче. zгъȣ. tок. маткъ.
Мжпáлца: тжпълцареа, тжпеаска пълцаре. радікареа тжпілор.
Méneш: маінаїші, маї наіtоріȣ. пъzdръван. пророк.

N.

Nъскоаче, пъскочірі.
Nъхлапі: zік ла мȣnte валȣріле.
Ne огрінжа: пъстареа, нȣ кожіле.
Ne огоіції: не ꙟnчетатії. мъріціл.
Nасȣрі: вжрвȣріле мȣнцілор.
Ne оатпе: Dȣmnezъешті, нȣ отешті.
Nane: кжnd леагънъ zік маїчеле.

П.

Пасї: dȣте, мȣлъте, фȣці.
Пеdосліȣ: nidóснік, ꙟndъръtnік.
Потіацъ: notікъ. zі ші Піацъ.
Пентомezȣіалпъ: mezȣл пісntȣлȣї.
Поédea: лімбї че фȣ пеаіч’ безníе (sic).
Пжпzъръ: Dȣmnezъескȣл вештжnt.
Помінок: колак а номені морt.
Пжклішітъ: неагра, пжклоаса zі.
Плакомешті: плъкȣці ла оаменї.
Пъкȣї: оі, біте. пъкȣраріȣ: оеріȣ.
Пȣіȣл: ꙟл пȣіȣ, нȣ пȣіȣл de пасъре.
Пріпії: пріпірі.
Пáік, пáічї. наіntea екіпажȣлȣї ꙟmпъраtȣлȣї мерг.
Пъстаре ші пъстраре пȣї tot ȣна.
Попаї а попорȣлȣї, прéȣt акѣ ії;
Папе: съї тжпче, zіс zефклетнічос.
Прéції інімї: de прецінімї.
Пале de фжп: de пае, de пжпzȣрї.
Поснъеt: чева, оаре че ꙟnбогъціt.
Пódінъ: tȣлпінъ de стор. талпъ de поd. саȣ zік temeіȣ de мȣнці.
Патрáнічї: біте кȣ патрȣ пічоаре.

P.

Ръфтím: zік петраріі деасȣпра ла zid dpent. іар аіч’ фаца пъмжnt:

Рънꙋіші: ръпzіtорі. перzъtорі.

Ротчі: роtіtоаре. tръсꙋрі. кърꙋце.

С.

Склінъ: склініčоасъ. стрълꙋčіtъ.

Сферꙋпе: олtаріꙋ. іар сфаръ, жър:

Сátічі: сълitорі. сътеnі.

Сфіеаста: сфіінčоаса. фрікоаса.

Скꙋіпъ тълџі ꙟп сіп dе спаіmъ.

Сꙋрії: veз' ръzъшагꙋл лꙋі іаков кꙋ сокрꙋсъꙋ, пеntрꙋ цапі, ші оі.

Стáпгарd: dе стап, dе пеатръ гарd.

Скрꙋт. арdере dе tоt, пъпъ скрꙋт.

Страt dе вроаще: фꙋпdꙋл търії, лъкашꙋл ші dрꙋтꙋл вроащелор.

Сꙋрdа: асуіdа че аcꙋрdе кжпd піере.

Сълашпъ: лъкашпъ. сълаш. касъ.

Сътпíеа ꙟп евреї Dꙋmпеzескꙋл віч.

Сжтвръ: ка ꙟпвоіалъ. фъкꙋ D: кꙋ евр: але фі бꙋп, ші еї съ ціе dе D:

Стрꙋже: стрꙋжіці чоплиці Idолі.

Сковаръ: сковіції Idолі.

Сꙋпtтълпігъ: ащерпꙋt tълпілор.

Споnеще: леагъ аdꙋпъ споnі.

Сꙋпtꙋсъ, сꙋпtꙋсꙋр'. tеmеіꙋ tеmеіꙋр'.

С'апіпе: сапіпеzъ. съ се апіпе.

Сіd, сꙋd: аміаzъzі. meзꙋл zілії.

Сꙋпt покрітꙋл сꙋпt волtа сꙋпt хорпꙋл кꙋпtоріꙋлꙋї dеасꙋпра ветрі.

Т.

Тіtлꙋлпікꙋл че tіtлꙋ пре Ісраіл: кꙋ пꙋmе: възъtоріꙋ dе Dꙋmпеzъꙋ.

Тоапъ: певꙋпіе. порпіре.

Трꙋmфъ, трꙋфъ, трꙋфіе. dела tріꙋmф. ші dела tріеатв tріꙋmф.

Таtmamꙋл: tаtа, mаmа, ꙟпtрꙋлокаt. саꙋ сіпtеtоп.

Тіz: ꙋп Іоап алtꙋе zіче tіz: аша doї орбі саꙋ чꙋпџі, ꙋпꙋл алtꙋе поаtе zіче tіz.

Тоіе, тоії. tоіꙋ, tоіꙋрі. tꙋрmъ, tꙋрmе. mълџіmе, mълџimі.

Темплꙋ: бісерікъ. лъкаш.

Топꙋл: росtꙋл. ші пꙋmеле.

Търпꙋръріїле: tꙋрпоасъле. четъціле кꙋ tꙋрпꙋрі.

Теапъ: tіпаріꙋ. саꙋ пеаm. dела tіпос.

Тріоп: tріꙋп, tріꙋпъ. tрії ші ꙋпъ.

Тълпіжꙋꙋл: tълпішлжꙋꙋл.

Ꙋ.

Ꙋmíz: ꙋmіzаре. съ ꙋmізі dе zіоъ.

Ꙋрръ, ꙋррáціе. пꙋ ꙋръ, ꙋръчꙋпе.

Ꙋскапкъ, ꙋскапче. оstров, оstроаве.

Ꙋрсꙋл, ꙋрсꙋцꙋл. Карꙋл, Кърꙋцꙋл: съ zік полії. dе Крівъц шаmіаzі.

Ꙋdꙋл, пꙋ пітьtꙋл: кꙋm лехъеск пъскъріції dе піскаї ворве че съ ловеск. къ пія' tріапъdꙋл афеdропꙋлꙋї кꙋ аmерсꙋлꙋї, ꙟї tоt ꙋпа.

Ф.

Фаіmъ: чіпсtе. лаꙋdъ. dіфъіmаt dісфъіm. ка ші dіслъꙋdаt.

Фоклóк: фоклок, лок, tок dе фок.

Феста: съ еа аіч', реnкіꙋ, хꙋперіꙋ. калꙋп. zакоп.

Фелíе: феліꙋріре. феліꙋріmе.

Фжлфъ: лаꙋdъ. zвꙋраре. і піліtічіе.

Фаꙋрі: ꙋапі, mеtафорічеще.

Фолtе фолцї ꙟпꙋꙋїваt, ꙟпꙋꙋїваці'.

Фещіла: mеtафорічеще, рꙋгъчіꙋпе (oh!).

Фꙋлва: гълвіꙋ. о zік времії dꙋпъ апꙋс Lаtіпії: кжпdꙋї о лꙋmіпъ шаргъ ла апꙋс. лікавгéс фос о zік гречії: саꙋ лꙋпжіоасъ лꙋmіпъ.

Х.

Хърв: Маркъ. саꙋ Корв: орі Бꙋор.

Хаt: dрꙋm піпtре аръtꙋрі.

Хжскжіреа: окаръ пекꙋршаtъ.

Хꙋtꙋtꙋпа. хꙋtꙋtꙋꙋл dъ песtе оm.

Хxіпціꙋ: mꙋпtе. maї кꙋ саmъ чеtаtе Ієрꙋс. аша ші ціблиш ші ч.

Хіп: Ісраіл. ка dіп воtеz пꙋmіt mіпtе възъtоаре dе Dꙋmпеzъꙋ.

Хавъ: о парtе dе вреmе.

Хꙋщіꙋк: zефклеtічос лꙋї Фараоп.

Хжшꙋm: пііре, сtіпџере dе tоt.

Хъвꙋк: фържmе, dесфъкꙋt.

Хжd: слꙋt, ꙋржt, mꙋрdаріꙋ.

О.

Оmпꙋпікꙋл: ачел че пꙋї оm.

Овілít: сmеріt. mікшораt.

Оtéme: о пъzеще ка върваt фъmее.

Оалеле dесфъtърії: оале dе izвор.

Оmфъtꙋл: фъtꙋл, фііꙋл dе оm.

Окрótꙋл: окроtіреа ꙟппрежꙋр.

Оплóшії, оплоші́рі. тъ оплоші.

Овале. пꙋtре tеtъреці dе іарпъ: авè mълџі пъсtорі mолdовеnі.

Оzоаржꙋ: цъсъtꙋрі паtрапче. ші граtіе, кафáс. ші піп dꙋгепе кꙋ dеспърціі паtрꙋпге. іар Лꙋпа къ сtꙋꙋ ꙟп оzоаржш: аdекъ: ꙟпtре сtеле ші плапіці ꙟп оzорꙋл съꙋ.

Ц.

Църкълiпd'о: ꙟпкꙋпџіꙋржпdꙋ'о,

Църпъmжпtꙋл: чеї пе еа ші dіп еа.

Цапцош: граntліꙋ, tарzліꙋ.

Ч.

Чѫпці: Idолї, бozї, коначї чѫпцї de ші аѕ тѫdѕлърї, пѕ тішкъ.

Чофълаpe: бътае dела ѕп маї маpe ipoїчаскъ, ші zeфклemitoape.

Чінчік: тѫпъ, къї кѕ 5 paтѕpї.

Чітóтie, nemóтie. neam, pѕdъ,

Ш.

Шъсфъц: кѕ шасе феце. ківѕл сорц.

Шѕгѕбiї: diплome, саѕ шѕгѕбеце.

Шалвipiѕ: віклеаn, пpiфъкѕt.

Шie: лѕї, eї, лор, ла орї каре фаць.

Шіпъtъѕл кѕ салбъ. марџinea mantieї лѕї аарon, че авѐ шіпътъѕ кѕ салбъ de клопоцъї. шіпътъѕ, шіpet, ѕламà, tacmà, панглікъ.

Ѫ.

Ѫпгéсe: ѫпгесѕipї, стpѫmtорърї.

Џ.

Џіапъ пpieaць: вpъжmаш: ipoпікóс.

Џепѕпe: больоакъ. adѫпк пeфѕndoc. [illegible]

Nota. Eca intregu vocabulariu, cumu se afla tiparitu la foli'a 88 a) panà la f. 90 r), pre 5 pagine in câte doue columne, care inse abia contiene diumetate dein strambature-le poeticesci ale lui J. Prale, in compusetiuni, declinatiuni, cojugari si sintactica, cari noi nu le mai detaliàmu, le recomendàmu inse celoru qui de droit spre adunare si imitatiune, deca voru avé volia. — Cu tote astea, se dîcemu si ceva bene; si ast'a e: Cà nece una carte nu e asia de rea, in câtu se nu aiba si ceva bunu, celu pucinu se fia de esemplu, cumu se n u mai faca si altii asemenea. Er' de aru mai face si alti romani, cá Pralea, atunci vai de omu si de locu, — si de biét'a limba romanesca!

IV.

In urma, dupa cumu amu promisu, adaugemu acì si d o u e scrisori autografe ale aceluiasi, si cari cuprendu marea inventiune, laudata de repaus. Bas. Popu. Eca-te-le.

1.

Копie de пъ ѫщiinцарea че аѕ dat ѫпалт пpeocфінцieї сале пъpintелѕї mitpoполit Beniamin, ѕп Ioan пpале moldoвап ешапѕл, пentpѕ афлаpea ѕпор minѕnate цiфpe, че аѕ izbodit. —

Маї жосѕл іскълit, плекат пѕпе ѫпаinte піще цiфpe de скpic ші чеtit, о поо афлаpe a са. каpe пѕта шапtе фііnd, вор ѫплinі ѫ орї каpe dialekt tot че ва вpe чінева а чеtі: ѫкъ de кѫt орї че бѕкї кѕ о маї ларгъ ѫкъпеpe. ші ворѕ da о маpe ѕшѕpiнцъ tiпаpiѕлѕї ші скpiepiї: ѩр маї алес tiпаpiѕл, ка de шасъ, саѕ ші маї мѕлte пъpцї съ ва ѕшѕpа.

Ачесtе шапte цiфpe, вор ізворѫ бѕкiле, пpocodiiле ші toata dapea ѫdemѫпъ, кѕm ші пѕтърѕл: ѫ кѫt, афаpъ de ачесtе шапte цiфpe, алtеле пѕ вор маї тpeбѕі tiпогpaфieї, пічї коndеiѕлѕї, фъpъ пѕmа пѕла 0 ші лiпiea. —

• Літеpiле векї че аѕ асъmъпаpe ла сѕпеt, кѕ мѕлтъ etimoлоrie deaбia съ ва сimцi meцieшie ші апpопietѕл neam алор, ѩр ачесtе афлаte de кѫpѫnd цiфpe сѫпгѕpe съ etimoлогеск.

Акцепtеле пѕ вор маї ѫгpeѐ tiпаpiѕл, dap пічї ва фі фъpъ dѫпселe, къ съ вор кѕпpinde ѫволаpї.

Кѫt поаtе съ ѫкапъ tiпаpiѕл ѫtpo коалъ кѕ літеpiле векї, ва ѫкъпѐ ѫ жѕmъtate de коалъ кѕ ачесtе.

Скpicoapea пipamidiчаскъ ші каpкепiчаскъ, ва къщiга мѕлте фелiѕpite фopme кѕ ачесtе.

Съ поаtе пentpѕ tinepї мѕлте фелiѕpї de жокѕpї кѕ ачесtе а съ пъскочі, пpeкѕm: шаtpaпчеле, dameле, ші алтеле, спpe лъцiрea щiinцiї алфабітѕлѕї.

Ѕпоpа din челе пъпъ actъzї ѕtepate (sic) літеpї, пpeкѕm: **a, и, ѕ** ел ѫ афлаpea са ле dъ челе маї deсволbitе ші маї adeвъpate pегѕлї: ка съ пѕ съ маї ѫшале dpeaпta скpiepe, ші пpoфopaoa гpaiѕлѕї съ съ ѫtѕпече: саѕ мѕлте кѕвinte съ съ сximoсаскъ.

Nещinе поаtе din ачесtе поѕ афлаte літеpї мѕлт а ашenta, съ івеще: къ пpin ачесtе поаtе а съ deскопеpі маї лесnе пеpdѕta пpoфоpà а antiчiлор лімbї, ші съ сimцi че фелiѕ de сѕпеtе аѕ вpѕt а скpі чеї векї, пentpѕ къ сiнгѕpe еле ка кѕm ap ворбі, аpаtъ dpѕmѕл ші dpentatea че съ kade а скpì гpamatiчеще, ші din пpiчinѕiteле лор іспpъвi, аѕtopiѕл вpà съ ле dѐ пѕme ama: cemne віі.

Мѕлт de miрape ва фі філологілор, кѫnd вор веdе пе ѫчепъtоpiѕл алфа ла а пatpa спiцъ, ші пpe tot челалалт алфабіt стpъmѕtat, ѫсъ челе маї поtpiбiтe пѕmipї, кѕm ші чѐ маї статоpпікъ а лор ашеzape а ачесtop de поѕ афлаte цiфpe, аѕtopiѕл ле сѕпѕпe ѫкъ маї пimepiteлор сокотinце, ші tемеiнiчiлор чеpпеpї але філологілор.

Ачесtе літеpї ѫкѫt пpiвеще cemплótita: авѐ плiпitate ші ѫdъmѫпаpe аѕ пpinte алte бѕкї, пpe кѕm аpe ші пѕтърѕл аpaбіческ пpinte алте пѕmepe detot фелiѕл. —

Depapte кѕ ѫtindepe, ші мѕлte ка ачесtе сѫпt ацеntateле фолосѕpї, каpe пе ачасtъ datъ, съ пъ-

стреазъ тіпографіеі ші kondeiȣлȣі. Пentpȣ ачастъ аȣ-торіȣл чере кȣ плекъчȣне пре челе спре гътіре de екзамеn, ка ideiле съш поатъ da. —

1824 іȣni 29. (іскъліtȣра).

2.

ꙟкредінцареа понтȣрілор din ꙟщііnці-ареа de маі сȣс.

Тіпаріȣл съ ва ȣпȣра ка de шасъ, ші маі мȣлте пърці, къчі: щеmпі ші матерче вор фі пȣма zече пъреkі, adекъ: шапте пъреkі сȣпціpі, іар трееі пъреkі гроасе. ші маса кȣ озоаръле, ꙟкаре съ пȣп словеле, ва фі пȣма кȣ zече късȣце. Кфаdpатȣл еі ва фі ꙟ тоате пърціле de ȣп кот, асемене ші алте мȣлте съ вор ꙟпȣціна, ꙟлеспіndȣсъ тоате: ші а ꙟпвъца чіпева а скріе, ва пȣtè лесне, маі ші пе аръtѫndȣі: іар нормалісіndȣсъ, апоі ва фі чел маі фрȣмос kondeiȣ de кѫt орі каре. —

Кѫt поате съ ꙟкапъ тіпаріȣл ꙟtр'о коалъ кȣ літеріле векі, ва ꙟкъпè ꙟ жȣмъtате de коалъ кȣ ачесте, къчі: лісінd акцентеле dinтре рѫndȣрі ші кȣпрінzіndȣсъ ꙟвокалȣрі, апоі съ пот маі апропіà рѫndȣріле, къ ціфреле сѫnt de о потрівъ de палте, осъвіndȣсъ челе марі de челе мічі пȣма din гросіме ші сȣпціiме, ші ꙟкъ фііnd фігȣра лор аплоасъ, съ пот чоплі щеmпii ші кѫt de мічі ші пȣ громі, пре кȣм: а. ж. т. ф. ѡ. ш. щ. ші алтеле. аша съ пот скȣрта ші ꙟdeci рѫndȣріле, прічіпȣіnd мȣлт спорiȣ хѫртіеі.

Скрісоареа піраmidічаскъ ші каркеnічаскъ, ва кѫщіга мȣлте феліȣріте форме кȣ ачесте, къчі: осъ-віt de алте мȣлте ꙟdътѫпȣрі че аȣ: орі din каре парте прівіndȣсъ, аȣ фаць de словъ, іар пȣмеле скімбат. —

Мȣлте феліȣрі de жокȣрі съ пот пъскочі кȣ dѫnселе, късі: ші аȣторіȣл аȣ izвodit жок. —

Пentpȣ ѧ̃, й, ȣ ші пentpȣ алте кȣпȣрі че сѫnt ꙟ оріґіналȣл ꙟщііnцърії, прівіndȣсъ ші креzіndȣсъ кȣ прісоcітоаре спȣпере, саȣ кȣ вре о ꙟdoiалъ (каре пȣ есте) пȣ съ маі поате аічі маі мȣлт ꙟп-кредінца: чі ръмѫпе ла парáдос а съ веdè. мінȣ-ната deскоперіре, чеа мȣлт фолосітоаре ла тот фе-ліȣл de карте: къ пȣма ачела есте de съвѫршіt ꙟ-кредінцъторіȣл лȣкрърії чеі ковѫршітоаре престе алте ȣѫкі, пъпъ тръеще ші аȣторіȣл. — 1824, авгȣст 25.

Nota. Lenga aceste doue scrisori sunt adause alte 5 folie mari, pre cari in facia suntu deliniate figurele cifreloru, cu insemnarile loru, si cu tota varietatea compusetiunei pentru vocali, cosunanti, numeri si jocuri, cari inse ne este cu nepotentia a le publicá dein lips'a semneloru cerute, er' a le procurá ne ar' custá prea multu, si resultatulu nu ar' fi altulu de câtu unu curiosum. Preste totu inse insemnàmu, cà tota sistem'a e basata pre d o u e figure, dein cari un'a e l i n i a simpla, alt'a l i n i a cu ciocu la unu capu, dein a' caror'a combinatiune varia e dedusa una multîme de forme. Mai multe nu suntemu in stare de a esplicá.

(IV.)

FASTI-I ROMANI.

(Continuare dein Nr. XXXII.)

A. u. c.		A. d. Chr.
1010.	Imp. P. Liciniu Valerianu IV.	
	P. Liciniu Gallienu III. . . .	257
1011.	— Memmiu Tuscu	
	— Bassu	258
1012.	— Aemilianu	
	— Bassu	259
1013.	— Corneliu Seculare II.	
	— Donatu	260
1014.	P. Liciniu Gallienu IV.	
	L. Petroniu Tauru Volusianu .	261
1015.	P. Liciniu Gallienu V.	
	— Faustinu	262
1016.	— Albinu II.	
	Maximu Dexter	263
1017.	P. Liciniu Gallienu VI.	
	— Amuliu Saturninu. . .	264
1018.	P. Liciniu Valerianu jun. II.	
	L. Caesoniu Quiriu Lucillu Macer Rufinianu	265
1019.	P. Liciniu Gallienu VII.	
	— Sabinillu	266

(Va urmá.)

(XVI.)

Corespondentie vechie si noue.

VIII.

Cernauti 22 August 1857.

Prea O. D. Can. Am reprimit psaltirea dosoteeana. Abîá putuĭ calatorí en dîllele acestea la Putn'a pe'ntru „Trebnic", carele l'am si capetat pre restemp de doûe lune. Cred cà en restempul acest'a êl veĭ puté petrece, ca sà se re'ntoarca la terminul defipt. Catechismul Varlamean êl astept cu enceputul luĭ septemvre, cà ce am ensarcinat pre totĭ envetiaceiĭ cand au mers a casa pe vacantie, sà-l caute pre tot locul, si aflandu-l, sà mi-l aduca pre cât-va temp. De-l voiu capetá, Tî-voiu trimete endata.

Te rog Domnule Can., sà aïbĭ bunetate a-mĭ tramete pre câte-va septemane psaltirea viersuita de Corbea, si cea prosaica de Coresiu. Literatiĭ Moldavĭ dîcu, cà asta de'n urma ar fi de'n anul 1568, pre'n urmare cea maĭ vechïa carte romana.

Primesce prea On. D. fierbintea-mĭ multïamita pentru program'a gimnasiala, ce avusĭ bunetate a mi-o trametc. Domniĭ H. anca n'au sosit de pe la scalde si de pre la alte calatorie, ca sà le fiu putut enmanuá esemplarïele menite pe'ntru densiĭ, li le voiŭ dá endata ce vor sosí.

Aicĭ s'a enfiintïat ŭà biblioteca provintïala de'ndaruirĭ private, carea are de scop sà adune toate càrtile literatureĭ romane, germane, poloane, rutenne, francescĭ etc. Eu sent convins, cà Dvoastre anca vetĭ daruí de'n opurile tiparite acolo câte un esemplarïu; asemene fac totĭ romaniĭ si strainiĭ, cariĭ sciu de ea; ba anca domnesce un felïu de entrecere de'n partea nacïunalitàtilor; cà-ce fia-care ar dorí si se nevoesce, a enfatîsïá literatur'a sa cât se pote maĭ deplinit.

Bibliotec'a se administra dupa statutele entarite de gubern de càtra un Comitet administratîv ales de càtra entemeïatoriĭ eĭ.

Nu se poate spune cât folosesce ŭà asemene biblioteca en privintï'a desvoltacïuniĭ literatureĭ si simtïuluĭ nacïunal.

Primesce etc. A. Pumnul m. p.

Nota. Si asta scrisoria e copiata esact dupa original forà cea mai mica scaimbare in ortografia. In câtu pentru Psaltirea lui Coresi, vedi notiti'a in Principia-le nostre pag. 117, dein carea se cunosce, cà s'a tiparitu la anulu lumei 7085 adeca 1573 dupa Christosu. Foliele, ce ne lipseau atunci le avemu suplenite tote, afora de cele dela inceputu, dein esemplariulu Societatei Academice romane.

IX.

Repaus. A. Pumnulu, ne comunicase in urm'a unei scrisori, ce astadi nu o mai avemu, de nu cumu-va e cea de sub VII, titlulu, prefatiunea, si siese psalmi dupa diverse metrure, dein psaltirea lui Dosoteiu, in urma una mica bucata poetica de Mironu logofetulu, ce o amu publicatu in Analectele nostre la pag. 253, — si sub titlu.

Cuvinte si forme.

a) dein иетречереа сфінцілор. de Dosoteiu Jasi 1682.

съ стріце (=sà propage, propoveduesca). De ačia арѕнкжnd сорц сфінції апостолї кѕї ѕndeï ва кърdea съ маргъ съ стріце спта Евглie. иац. 28. b.

zжпоіѕ (=zъѕ, zin). Pečï попії лѕї апóлоп zжпоіѕлѕі . . . терсерж de спѕсерж лѕї Кinoп. п. 30. a.

(eѕ) тъ темеа (=темеат). ші тъіndѕї de препрърdъчiпї ѕпгіле . . . ші ѧтъї eѕ пѕ тж темеа de dжпшії, піче тж лѕа фрікж възжndѕвж къ сжптеці прецѕр mine. 45. b. 46. a.

фіератек (сълватек). іаръ de време че а тѕтѕрор пізташѕл паре odixпж, ѧтржnd ѧ фіератікѕл ѧпърат Леопт іконоборецѕл, фаче пре сптѕл de веnі ѧпаintea лѕї. п. 59. a.

doфторіелор (doфторіілор). фъкжndѕсж къ ѕтблж dѕпж мещершѕгѕл doфторіелор, кѕ adeверінца пліпіpж лѕкрѕ апостолеск. п. 70. a.

zжпії (zъії)· zжпії еллініlор. п. 62. a.

пістрелътѕpж (=стропітѕpж пікътѕpж). шіл вътѕ кѕ щрапгѕpї атжта de кѕмпліт, кжт саѕ роціт пъмжптѕл рос de пістрелътѕріле сжпцелѕї. п. 70. a.

аѕлтж (adѕртъкж пріп mipос). ші веnind сптѕл ла пещерж спре поï, пе аѕлтж de deпарте. п. 81. a.

adeверінцжnd. ші печетлѕind ші adeверінцжnd ѧп преѕпж кѕ тоц алалц спц а сптѕлѕї събор кжте саѕ стрігат de саѕ търтѕpісіт аколо. 97. a.

deрептаріѕ. ші съпътѕра ворdeiaшѕлѕї пѕ ера кѕ deрептаріѕл съпат, че стржтв ші сѕчіт. 100. b.

търгóвіще (піац, фор). шітвъцж de фéчерж фок маре ѧтъргóвіще, ші лаѕ тжпат (пре вълаѕр) ѧфок, de аѕ арс. 128. b.

пжпъ кжnd аѕ веnіт от dела Іерѕсалім ла ржт, ші стътѕ ѧтіжлокѕл тръгóвіщії, de ле zісж аша. 100. a.

прівітind (контжтплжnd). ѧтбла (Грігоріе: тоащеле лѕї ѧ Валахіа ла Бістріцж) din лок ѧ лок сърѕтжnd спції тчпіч ші прівітindѕі. 137. a.

ѧтвіере (de conjug. a 3-a). ѧтвіерea морцілор чеа deaпоï 150. b.

deсвъскѕ, ѧпвъскѕ (ѧтбръкж, deсбръкж). Deчї еа (Екатеріпа) deакж съ dezвъскѕ de отѕл чел векіѕ, ші съвъскѕ ѧ вештжптѕл пестрікърії съ dѕсж ла ѧтпъръцжеш. 162. b.

тжnd-тжnd (=кжnd-кжnd; акѕт-акѕт; ші-ші; пре кѕташеа). тжnd тжптѕind (Андреіѕ) de ѧтфлътѕpж, тжnd гопind драчії. 180 a.

ле фаче ші ачеле обічпѕіте kazaniї, тжnd спѕindѕле din скріптѕра веке adeверind de Dтпѕл Хс, тжnd обършind ші din леце веке, ші кѕт ѧтрѕ спціеа са съ обършіpж а пророчілор стрігътѕpї de mainte. 183. a.

ѧвінчіц de премплетітѕреле кѕцетъцжтѕрілор (silogismeloru). ка чеіа че съ гжndiea пе ѧтвінчіц de премплетітѕріле кѕцетъцжтѕрілор ші чіѕтілітѕрілор. 181. a.

шерѕітѕpж (struptura), фъпторіѕ. Ачеста (Софоніас) шаѕ сътжпат кѕ сптѕл Іоап Бгслов ла шерѕітѕра трѕпѕлѕї. 189. a.

ка съ кѕпоск ші съ прічеп deпре ѧтіпсоареа чеа віпе ѧшіратж ші фрѕтсеаца фаптелор пре фъпторіѕл ші ѧшіръторіѕл. 192. b.

тішкъріле сѕфлетѕлѕї (afepturile). пъzжnd кѕ deadinc сжтцжріле трѕпѕлѕї ші тішкъріле сѕфлетѕлѕї. 197. b.

перегрінъчіѕпі. Deчї ашеа трѕdind пжпъ ла сфършепіеа перегрінъчіѕпії селе гд. de аї . . . саѕ тѕтат. 198. a.

ргъткнт. Дкnd ачасте обърше dесtoiniчаскe dipen-
тълъi ргъткнт a dipeщiлор. **205.** a.

ꙟтвръкъткнт. Іаре ꙟтвръкъткнтъл лъi ера
de пър. **216.** a.

скъпътате (апъс). ꙟтрачеiа date Мареле Константin
трекнd dела пърцiле скъпътателор спре ръсъ-
рiте . . . ꙟтвъцe de слобоzipe пре тоц крещiнii de-
пре лапкiсорi. **226.** a.

пръвiрiще (театръ). Dечi ꙟл скоасере ла театръ.
adекe ла пръвiрiще. **231.** b.

цъdечi. прекъм скрiе ꙟкърцiле цъdечiлор. (3. Jan.)

Ѹн фъще. Іаре ън жidов оарекаре din хорве, фоарте съ
тънiе, шi апъкнd ън фъще ꙟл ꙟфiнсе ꙟ коаста
сптълъi dei adъсe моарте. (8 Jan.)

скнчеа (тъш, кълтеа чеа маi палте). шi петрекнd ꙟ
скнчеаоа постнiчiеi. (10 Jan. къв. Teodocie).

ставър. шi minънкnd пре епархъл къ ставъръл шi
пемътатъл гкndълъi съъ. (1 Jan.)
шi трекнd (Nikолае iспоеdnikъл) прin тоате ꙟтвъ-
цътърiле шi а кълъгърсаска вiаце семпе фоарте de
ставър ꙟтвъцкnd, съ хiротонi преът. (4 Февр.)
къ ерai ка о zкne de фрътоасe шi de rizdaве шi
акъм те фечешi атата de грозаве шi dефъiмате;
даре чiне алтъл ах фъкът атата невъпiе съш dървiа-
ске тоате авъцкса пентръ dешарте пъdежdе а вiiтоаре
фepiчiпце, кареа пъ о шii de ставър. (1 март.
Evdokia).
de чела че ърzeaше пъткнтъл пре ставъръл лъi,
каре пъ са плека ꙟвеакъл de веак. (Тревnik п. 48. b.

апъръткнт. Атъпче ꙟпъратъл (Koctandie) ꙟтвъце
съ zъгръваске пре сптъл (Inatie) пре скнdъре, съ
съ пъе ла ꙟпъръteскъл вiстеарiъ пентръ апъръ-
ткнт шi dепъртаре а тот ръъл. **(25 Февр.)**

пелътатек (nematerial. iаръ съфлетъл пелътатек
фiind пемърiчос. **(24** апр. Пасiкрат).

солe (solitoria). къ ещi соле шi ръгътоаре. **(24** maiъ
din minъпiле Преачестii).

лъпав. гонiеа лъпавii oменi dела търма са. **(27** maiъ
Елладie).

кiвернiторiъ, кiвернiеа (кiвернiсiторiъ, кiвернiсеа).
iаръ ка ън тъестръ кiвернiторiъ о кiвернiса.
(27 maiъ Елладie).

легата (тръшiса, dепътата). шi саъ търтърiсiт легата
лъi Dumnezъъ ка шi къмъш zкче сптъл Павел апостол
легатъл лъi Хс. **(29** maiъ Teodociъ).

b) dein Тревпiк.

съ черпiт. Съ черпiт dаре апе къ веселiе креdinчio-
шiлор: къ dаръл dъхълъi челор че къ креdinце чер-
песк пеъъzът съ dе. (Тревп. 15. b.

тiжлочiткнт. шi къ тiжлочiткнт de adъпътоаре
съ логоdеаске пре Ревека iai арътат. (Тревп. 34. b.

ферiчiтате. Ферiчiтатеа алешiлор ꙟ ꙟпъръцiса та.
(Тревп. 43. a.

dескоперетснт. Лъмiне ꙟ dескоперетснт лiм-
вiлор. Тревп. **48. b.**

ꙟвеаще. ꙟгръdещет съфлетъл . . . ꙟпвещел къ арма
шiлii тале. (Тревп. **106. b.**

Nota. Ne mai avendu locu omitemu cele alalte, precumu: петъсъръткнт, пепцелегъчiъне, si alte in eц, cá: къвкнтърец, скщкрец, къцетърец, ацъторец, вiпdекърец, сiпцiторец, черкърец, si лъкрърец, de cari fabricate suntu plene operele lui Dosoteiu, spre mare placerea compatriotiloru sei.

NOTITIE DIVERSE.

— Vieti'a, operele, si ideele lui G. Sincai din Sinc'a. Discursulu de receptiune de A. Papiu, si respunsulu de G. Baritiu, in siedinti'a publica a Societatei academice romane din 14. Sept. 1869. Cu XV annesse si unu facsimile. Bucuresci, 1869. Tipografi'a nationale. 8-o mare. 154 pagine. — Monografia importante si copiosa in descrierea unei epoce intrege dein istori'a literaria a romaniloru. De acea demna de tota atentiunea, si studiulu impartiale asupr'a barbatiloru, ce figureza in acea epoca, ce se pote numi auror'a literaturei romane.

D. Autoriulu ne provoca si pre noi in persona, se publicàmu câtu mai curundu partea, ce se mai afla la noi needata dein istori'a lui P. Maioru. O vomu face, si o amu fi facutu si panà acumu prea bucurosi, deca acestu fragmentu nu ar' fi de una natura, ce pote se fia chiaru si autoriului injuriosa.

— 101 Fabule, de G. Sion. Bucuresci, 1869. 8-o mare. Imprimari'a nationale intr. C. N. Radulescu. Cu portretulu autoriului. pagine. — In prefatia autoriulu face istoriculu fabulei, dela Greci, Romani, Francesi panà la romani, si arata scopulu, pentru care a scrisu aceste fabule. Elu este forte inocente, si autoriului oràmu, se aiba succesulu lui Phedru si Lafontaine, cari inca au scrisu in oratiune legata, er' nu si alu lui Esopu, pentru cà erá prea monstruosu, dupa cumu spunu.

— Gramatec'a nostra s'a tramesu si la Bucuresci in dîlele acestea, inca si acumu cu mare greutate pentru ploile si lutulu, ce ne facu neposibile tota comunicatiune cu lumea afora de Blasiu, acumu de mai multe lune. Sperâmu cà va ajunge acolo in scurtu.

— Rm. D. J. Ianza dela Ulpi'a Traiana, ne a tramesu de curendu pentru Museulu de aici doi numi romani: unulu de argentu: DIVUS ANTONINVS. CONSECRATIO. altulu de arame dela: — M. ANT. GORDIANVS. — P. M. — VIII.

Nr. XXXIV. va aparé in 20. Apr. vechiu a. c.

Editoriu: T. CIPARIU. Imprimeri'a SAM. FILTSCH (W. Krafft) in Sabiniu.